

ÇANAKKALE DESTANI
100. YIL
I. DÜNYA SAVAŞI

ÇANAKKALE
SAVAŞLARI VE GEZİ REHBERİ

TALHA UĞURLUEL

TİMAŞ

BAĞCILAR BELEDİYESİ

Varlık ve yokluk savaşımız

ÇANAKKALE

ve

GEZİ REHBERİ

TALHA UĞURLUEL

BAĞCILAR BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARI DİZİSİ NO:66

İÇİNDEKİLER

Çanakkale Savaşı Öncesi Dünya 5
Savaşın Başlaması ve Osmanlı Devleti'nin Savaşa Katılması 7
Düşman Çanakkale'ye Yöneliyor 9
Deniz Harekatı 13
Kara Harekatı 17
1-)Arıburnu Muharebesi 19
2-)Seddülbahir Muharebesi 22
3-)Kumkale Muharebesi 28
4-)Anafartalar Muharebesi 29
Çanakkale Savaşı'nın Sonuçları 30

GEZİ REHBERİ 33

Eceabat 34
Çamburnu Şehitliği 35
Duryolcu Şiiri 35
Kilitbahir Kalesi 35
Namazgah ve Hamidiye Tabyaları 37
Seyid Onbaşı Anıtı 37
Mecidiye Tabyası 43
Havuzlar Şehitliği 43
Saim Mutlu Savaş Anıtları Müzesi 44
Alçıtepe Köyü 45
Sonok Anıtı 46
Sargıyeri Şehitliği 49
Nuri Yamut Anıtı 49
Yarbay Hasan Bey Kabri 49
Seddülbahir Köyü 51
İlk Şehitler Anıtı 51
Seddülbahir Kalesi 51
Heles Anıtı 53
Ezineli Yahya Çavuş Anıtı 54
Beach Cemetery (Kıyı Mezarlığı) 54
Morto Koyu 55
Fransız Anıtı ve Mezarlığı 56
Çanakkale Şehitler Abidesi 56
Savaş Eserleri Müzesi 58
Abide Şehitliği 58
Anzak Koyu 59
Yabancı Mezarlıkları 60
Damakcı Bayırı Anıtı 60
Mestantepe Şehitlikleri 61
Yusufcuk Tepe Yazıtı 61
Mestantepe Yazıtı 62
İsmail Oğlu Tepe Yazıtı 62
Kireçtepe Şehitliği 62
Kireçtepe Şehitler Anıtı 62
Büyük Kemikli Kitabesi 62
Büyük Anafartalar Köyü Mezarlığı 64
Bigalı Köyü ve Atatürk'ün Kaldığı Ev 64
Mehmetciğe Saygı Anıtı 65
Kanlı Sırt Kitabesi 65
Lone Pine (Tek Çam) Anıtı 66
Yarbay Hüseyin Avni Bey Kabri 66
Bomba Sırtı 68
Yüzbaşı Mehmet Mezarı 70
57. Alay Şehitliği 70
Hüseyin Kaçmaz Anıtı 70
Mehmet Çavuş Anıtı 70
Arıburnu Yarları 71
Talat Göktepe Anıtı 72
Conkbayırı 76
Atatürk Zafer Anıtı 76
Yeni Zelanda Anıtı 76
Nazif Çakmak Kabri 77
Kabatepe Tanıtma Merkezi 77
Akbaş Şehitliği 77

ÇANAKKALE UNUTULMAMALIDIR

Milletlerin hayatlarında dönüm noktaları olan büyük hadiseler vardır. Çanakkale Zaferi de bizim milletimizin hayatında yeniden var oluş ve dünya milletleri arasında yerini alış bakımından büyük bir dönüm noktasıdır.

Çanakkale Zaferi'nin sebep ve neticelerini iyi bildiğimiz zaman önemini de çok iyi anlarız.

Bu sebeple Çanakkale Savaşları'nın cereyan ettiği Gelibolu Yarımadası'nın özellikle çocuklarımıza ve gençlerimize gösterilmesi, savaşın seyrinin çok iyi anlatılması ve neticelerinin de iyi değerlendirilmesi gerekir.

Bu düşüncelerle hazırladığımız Çanakkale *isimli eserimizin, halkımıza, gençlerimize ve çocuklarımıza çok faydalı olacağına inanıyoruz.*

Feyzullah KIYIKLIK
Bağcılar Belediye Başkanı

BAĞCILAR BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARI DİZİSİ NO:66

YAYIN SORUMLUSU:
Lokman ÇAĞIRICI

YAYINA HAZIRLAYAN:
Hakkı ÇİÇEK
Kültür ve Sanat işleri Müdürlüğü

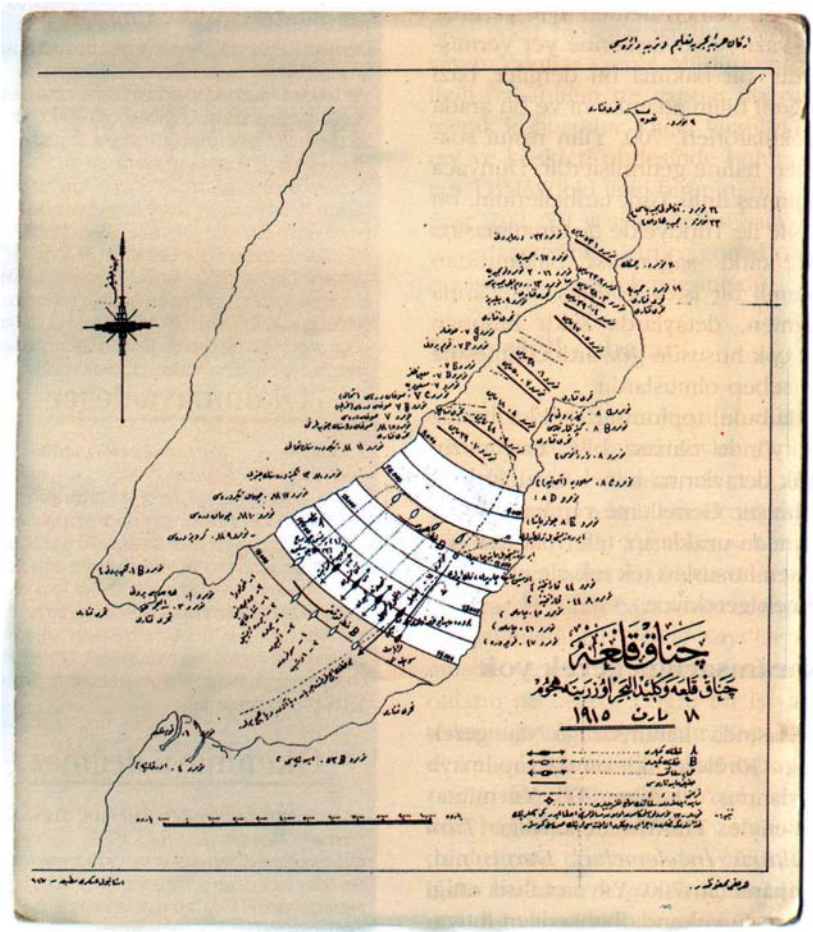
Ofset Hazırlık ve Baskı:
SEÇİL OFSET
MAS-SİT Matbaacılar Sitesi 4. cad. No: 77 Bağcılar - İSTANBUL
Telefon: 0212. 629 06 15
www.secilofset.com

Mayıs 2006

ÇANAKKALE SAVAŞI ÖNCESİ DÜNYA

Avrupa'daki sanayi inkılabı sonrasında birçok devlet hızlı bir şekilde sanayileşme faaliyeti içerisine girmişti. Bu sanayileşme hareketi beraberinde hammadde ihtiyacını doğurmuş ve kalkınma aşamasındaki bu ülkeler gözlerini hammadde sağlayabilecekleri zayıf ülkelere dikmişlerdi. Kısa bir sürede dünyanın birçok beldesi güçlü ülkelerin elinde sömürge haline gelmiş, hatta sömürge konusunda çatışmalar bile çıkmaya başlamıştı. Sömürge politikasında en güçlü ülke İngiltere'ydi. Ardından gelen Fransa ile birlikte uzak doğu ve Afrika da dahil birçok ülkeyi ele geçirmişlerdi. Sömürge yarışında geç kalan Almanya ve İtalya pastadan pay almaya kalkınca da bir hizipleşme meydana gelmiş ve dünya devletleri kendi aralarında bloklaşmalara gitmişlerdi.

Yirminci yüzyılın başlarında Avrupa için için kaynıyordu. Sadece sömürgecilik değil, ekonomik rekabet, ve milliyetçilik akımları da Avrupa'yı ikiye bölüyordu. Almanya'nın Fransa'ya kaptırdığı yer altı zenginliklerine sahip Alsas Loren bölgesinin acısı hala devam ediyordu. Bu arada Çarlık Rusya'sı Balkanlarda Panislavizim politikası güdüyordu ki bu durum en çok da

Osmanlılardan kalma Çanakkale Boğazı çizimi

Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nu rahatsız ediyordu. Çünkü Avusturya topraklarında bir hayli Slav kökenli insan yaşıyordu.

1912 yılındaki 1.Balkan Savaşında geniş topraklara sahip olan Bulgaristan'da, 2.Balkan Savaşı ile kazandığı birçok yeri kaybetmek zorunda kalmıştı. Bu nedenle kendisine savaş açan Yunanistan, Romanya ve Karadağ'a diş biliyordu.

Bu anlattığımız durumlar nedeniyle Almanya, Avusturya Macaristan, İtalya ve Bulgaristan birbirlerine yaklaşırken, diğer blokta ise İngiltere, Fransa ve Rusya yakınlaşma sürecine girmişlerdi.

Dünya devletleri soluklarını tutmuşlar savaşı başlatacak kıvılcımı bekler hale gelmişlerdi. Acaba eskilerin 1.Cihan Harbi olarak adlandıracakları bu büyük savaş nasıl başlayacaktı?

SAVAŞIN BAŞLAMASI VE OSMANLI DEVLETİNİN SAVAŞA KATILMASI

Dünya tarihi şahittir ki, hadiseleri başlatan şeyler aslında asıl sebepler değil sadece suyun yüzünde görülebilen numuneleridir.

28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahdı Ferdinant'ın bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi bu gerginliğe son noktayı koydu. Avusturya'nın 28 Temmuz 1914'te Sırbistan'a seferberlik ilanının ardından 1. Dünya Savaşı başlamış oluyordu. Öncelikle Avusturya Macaristan Sırbistan'a savaş ilan etmişti. Rusya'nın Sırbistan'ı korumak için Avusturya Macaristan'a cephe alması üzerine Almanya'da Rusya'ya savaş açmıştı. İngiltere ve Fransa'da Rusya'nın yanında yerlerini alınca savaş öncesindeki gizli blok aşikar ortaya çıkmıştı. Böylece Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'dan oluşan üçlü İttifak Devletleri ile İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan Üçlü İtilaf Devletleri, Dünya'yı ikiye ayıran iki düşman kutup haline gelmişlerdi.

Savaş ilanlarının ardından İtalya tarafsızlığını ilan ettiyse de bir yıl sonra İtilaf Devletleri'ne katıldı.

Bu düşman blokların hemen hepsinin Osmanlı Devletinin toprakları üzerinde emelleri vardı. Rusya yıllardır sıcak denizlere inmek istiyor ve Osmanlı topraklarındaki Slavları kendi güdümünde yönetmeyi arzuluyordu. İngiltere ise yine Osmanlıya ait zengin petrol yataklarına göz dikmişti. Ayrıca Hint Deniz Seferlerini gerçekleştirdiği Süveyş Kanal Yonun tam güvenliğini sağlamak amacındaydı. İtalya ve Almanya'da sömürgecilik yarışında geç kalmanın verdiği hırsla bu bölgede çıkar hesapları yapıyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasının ardından Osmanlı Devleti önce İtilaf Devletleri ile birlikte olmaya niyetlendiyse de, Rusya'nın bu duruma soğuk bakması Osmanlı'yı Almanya'ya doğru yönlendirdi ve 2 Ağustos 1914'te yapılan gizli bir antlaşma ile Alman-Türk ittifakı kesinleşti.

Bu tarihten sonra, güvenliği açısından seferberlik ve silahlı tarafsızlık ilan eden Osmanlı Devleti, 10 Ağustos 1914'te İngiliz donanmasından kaçan GOEBEN ve BRESLAU adlı Alman savaş gemilerinin boğazlardan geçmesine izin verdi ve bu gemileri satın aldığını ilan etti. GOEBEN ve BRESLAU adlı Alman gemilerinin boğazlardan geçmesi itilaf devletlerinin tepkisine yol

açmıştı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, bu iki gemiyi, daha önce İngilizlere sipariş ettikleri ve hatta parasını ödedikleri halde alamadıkları iki gemi yerine satın aldıklarını açıkladı. Böylece, Yavuz ve Midilli adı verilen bu iki savaş gemisi Osmanlı Donanması'na katılmış oldu.

Enver Paşa ve Almanların daha önce yaptıkları gizli anlaşma gereğince, 27 Eylül 1914'te Amiral Souchon komutasındaki Yavuz, tatbikat amacıyla çıktığı Karadeniz'de Ruslar'a ait Sivastapol ve Novorosisk limanlarını bombaladı. Bu olay üzerine 1 Kasım 1914'te Ruslar Kafkasya'da sınırı geçerek fiilen Osmanlı ile savaşa başladılar. Böylece Osmanlı Devleti de 1.Dünya Savaşına girmiş oldu.

DÜŞMAN ÇANAKKALE'YE YÖNELİYOR

Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan boğazlar, konumları nedeniyle özellikle Avrupa için çok büyük bir önem taşıyorlardı. Bir kere Osmanlı Devleti savaşa girerek savaşın geniş bir alana yayılmasına sebep olmuştu. İtilaf Devletleri gerçi Osmanlı'yı büyük bir güç olarak görmüyorlardı ama yinede Almanya'ya karşı yüklenmelerini geciktirecekti. Bu sebeple biran önce etkisiz hale getirilmeliydi. Osmanlı Devleti'ni en kısa sürede etkisiz hale getirmekte O'nu kalbinden vurmakla olabilirdi. Osmanlı'nın kalbi İstanbul'du ve buraya giden en kısa yolda boğazlardan geçiyordu.

İtilaf Devletlerinin müttefiki olan Rusya acil yardım istiyordu. Çünkü ülkesinde sefalet büyük boyutlara ulaşmış ve halk patlama sınırına gelmişti. Ülke içinde Bolşevikler başta olmak üzere birçok isyancı faaliyet kol geziyordu. Acil bir yardım ile Rus Çarı kendine gelecek ve aldığı yardım ile ordusunu da donatabilecekti. Almanlar Ruslara yardım

götürülebilecek ikinci yer olan Baltık Denizini kapattıkları için geriye tek bir yol kalıyordu. O da Boğazlardı.

Ayrıca yüzyıllardır arzuladıkları şey İstanbul'a hakim olarak Bizans'ı yeniden diriltmekti. Dünyanın merkezi sayılan bu stratejik noktayı almanın artık zamanının geldiğini düşünüyorlardı. Boğazlardan geçilebilirse, kazanılacak olan başarı tüm Müslüman sömürgeleri sindirecek, güneyde sömürge devletlerini rahatsız eden hiçbir şey yaşanmayacaktı. Osmanlı Devleti'ni yenmenin vermiş olduğu şan ile bu dünya savaşında tarafsız olan birçok devlette kendi yanlarında savaşa girebilirlerdi. Bu sebeple biran önce Osmanlı devletine savaş açılmalı ve Çanakkale Boğazı'na yüklenilmeliydi. Bu amaçla İngiltere, 28 Ocak 1915'te Osmanlı'ya savaş kararı aldı ve bu karara Fransa da katıldı.

Alınan karar sonrasında hemen toplantılar düzenlendi ve boğazın nasıl geçileceğine dair planlar hazırlanmaya başlandı. İtilaf Devletleri kendilerine çok güveniyorlardı. Onlar için Çanakkale Boğazını geçmek adeta çocuk oyuncağı idi. Kendilerine Yenilmez Armada diyen deniz güçleri ile 2 günde İstanbul'u alırız diyor ve çevreye kibirli mesajlar dağıtıyorlardı.

-Bu seviyesiz mesajları verenlerden biride İngiltere Harbiye Nazırı Lord Kitchener'di. O şöyle diyordu: "Gelibolu şehrinin karşısında bir denizaltımız su yüzüne fırlayıp, İngiliz sancağını üç kere sallarsa yarımadadaki bütün Türk garnizonu tabanları yağlayıp soluğu Bolayır'da alır."

-İngiliz Hükümetinin Akdeniz filo komutanı Amiral Corden'de savaş başladıktan sonra 2- Mart-1915 tarihinde Londra'ya çektiği bir telgrafta kendinden son derece emin olarak şu sözleri sarfediyordu:

-"Havalar müsait gittiği takdirde iki hafta sonra İstanbul'da olabileceğimizi ümit ediyorum."

Sadece İngiltere'de değil, Rusya'da da herkesin dilinde İstanbul dolaşmaya başlamıştı. Hatta Paleolo'nun 27 Aralık 1914 günlü notlarında şu karalamayı görmekteyiz:

"Moskova'da imparatora yaklaşan herkes İstanbul hakkında konuştu ve hepsi aynı şeyi söyledi: Boğazın ele geçirilmesi, imparatorluk için bir ölüm

kalım işidir ve Almanya ile Avusturya'dan elde edilebilecek bütün toprak menfaatlerinden önce gelir."

Birinci Dünya Savaşına Osmanlı'nın da dahil olması dünya basınını çok fazla ilgilendirmezken, İstanbul üzerine sefer hazırlıklarının başlamasıyla tüm gazete manşetlerinde İstanbul yer almaya başlamıştı. Hem İstanbul'un alınması gerektiği söyleniyor hemde tarihteki Osmanlı hınçlarını bir bir bu manşetlerde ortaya koyuyorlardı. İşte onlardan bir tanesi de İngiliz Sunday Times Gazetesi'nin çıkarmayı bizzat izleyen yayın müdürü E. Ashmead Bartlette idi. Gazetesinin satırlarında Çanakkale Harekatını anlatırken bakın neler yazmıştı:

"...İlk İngiliz Savaş gemisi boğazdan geçtiği anda Avrupa'da Türk Devleti'nden iz kalmayacaktır..."

"... Son Haçlı Seferlerinden beri ilk defadır ki Batı, Doğu'ya yönelmiş bulunuyor. Hıristiyanlık alemi, Fatih Sultan Mehmet'in 29 Mayıs 1453 meş'um tarihinde Bizans İmparatorluğu'na indirmiş olduğu şiddetli darbenin öcünü almak için toptan harekete geçmiş bulunuyor. Bir kaç hafta içinde kanlı savaşlarla karşılaşacağız. Bu öyle bir savaş olacaktır ki, neticesinde ya Ayasofya tapınağı Hıristiyan aleminin eline geçecek ya da Hilal, üstleri başları kanlara boyanmış Yeniçeri Askerin,in İstanbul'a muzaffer olarak girdiği günden daha çok şan ve şerefle yaşayacaktır.

-"... Diğer savaş meydanlarından alınıp buraya yığılan gemiler, sanki bir tek amaç için, belki de Hıristiyanlık aleminin Türkler'e karşı yapabileceği son Haçlı Seferi içindir. Halbuki bu sonuncusu ve en büyüğü olan haçlılar, bir zamanlar Viyana kapılarından Kudüs'e kadar uzanmış olan eski Osmanlı İmparatorluğu'nun her bir köşesinde kemikleri dağılıp kalmış Orta çağ şövalyelerinin öcünü alacaktır.";

Sadece basın değildi İstanbul'u ve Osmanlı'nın nihayete erme özlemlerini dile getiren. Avrupa'nın nice edebiyatçısı ve şairi de bu yeni Haçlı birliğine kalemleriyle methiyeler yazmayı ihmal etmiyorlardı. Bunlardan biride İngiliz şair Robert Brock idi. Şöyle diyordu:

"Bu inanılmayacak kadar güzel bir şey. Talihimizin bize bu kadar yardım

edeceğini hiç tahmin etmiyordum. Gidiyoruz. Galata Kulesi 15 pusluk toplarımızla yerle bir edilecek. Deniz kana boyanıp leş gibi olacak. Ayasofya'nın mozaiklerini halılarını yağma edeceğiz. İnanıyorum ki bir devrin kapanışına şahit olacağım. "

İstanbul'daki azınlıklarda İtilaf Devletlerinin askerleri için hazırlıklara başlamışlardı. Evlerde boy boy İngiliz ve Yunan bayrakları dikiliyor, eğlence için içkiler depolanıyor, İstanbul'a gelecek yabancı komutanları ağırlamak için yer tahsisi yapılıyordu. Ayrıca İstanbul'u işgal edecek Haçlı birliklerinin geçit töreni yapacakları İstiklal Caddesinin hemen tüm vitrinleri, bu geçit törenini rahatça izlemek isteyen azınlıklar tarafından kiralanmıştı.

İngilizler çok kısa bir sürede Çanakkale Boğazı'nı geçip İstanbul'u alacaklarına o kadar inanmışlardı ki, İstanbul'a gidince iptal edecekleri Osmanlı ekonomik düzeninin yerine kuracakları İngiliz düzenine göre yürürlüğe girecek paralarını bile hazırlamışlardı. Paraların üzerlerinde 10 şilin, 60 gümüş kuruş yazılı idi.

Bu ve benzeri daha onlarca örnek ile görebiliriz ki, Avrupalılar, küçümsedikleri Osmanlı'yı yok etme zamanının artık geldiğini düşünüyorlardı. Böyle düşünmekte de haklılık payları vardı. Çünkü maddi olarak her şeye sahiptiler. Dünyanın en zengin kaynaklarına sahip sömürge imparatorlukları ve sınırsız insan gücü, teknolojik üstünlük, haberleşme ve ulaşım imkanları vs. Halbuki Osmanlı Devleti bunların hiçbirine sahip değildi. Fakat gerçekten hadiseler düşündükleri gibi mi cereyan etti? Elbetteki hayır. Öyleyse bu süper güçlerin düşünemedikleri, yada ihmal ettikleri şey neydi? Bu kadar büyük bir üstünlüğe rağmen Osmanlı'da olan ve kendilerinde olmayan şey acaba neydi?

17.yy da Çanakkale Boğazını ablukaya alan Venedik gemileri

DENİZ HAREKATI

İngilizler, boğazları ele geçirmek için donanmanın yeterli olacağına inanıyorlardı. Bahriye Nazırı Churchill, kısa bir süre içinde Çanakkale Boğazını geçerek İstanbul'a girilebileceğine inanmıştı. Hatta Churchill bu düşüncesini Dünya Savaşı'ndan birkaç yıl önce Londra'yı ziyaret etmiş ve onunla görüşmüş olan Enver Paşa'ya anlatmıştı. Enver Paşa olayı bize şu cümlelerle anlatıyor ; "Londra'da bulunduğum sırada Churchill ile bir dünya savaşı çıkması durumunu tartışmıştım. Böyle bir savaşta Türkiye'nin ne yapacağını bana sordu. Ve arkasındanda şunu dedi:

"Eğer Türkiye Almanya tarafını tutarsa İngiliz filosu Çanakkale Boğazı'nı zorlayıp geçecek ve İstanbul'u alacaktır."

Churchill'in bu fikirleri Akdeniz filosu komutanı Amiral Carden tarafından da desteklenince, bu harekatın donanma ile yapılmasına karar verildi. Tarihinde hiçbir yenilgi almamış olan İngiliz donanmasının silah, teknoloji ve başarı açısından kendine güveni tamdı. Fransa'nın da desteği ile dünyanın en büyük donanmasını oluşturan ve kendilerine "Yenilmez Armada" diyen bu donanmaya karşı gelebilecek hiçbir güç düşünülemezdi. Hele ki yıpranmış, teknoloji açısından zayıf ve parçalanmak üzere olan Osmanlı, bu armada ile asla baş edemezdi.

Osmanlı Ordusu Boğazın savunmasında mayınlardan faydalanmaya büyük

önem vermişti. Bundan ötürü mayın hatları kurulmuştu. Bunların bir kısmı sabitti. Ana mayın hatları Çanakkale Boğazı'nın 1,5 km genişliğinde bulunan en dar yerini korumak maksadıyla Soğanlıdere - Dardonos önünden başlıyordu. 9 mayın hattı meydana getirilmişti. Kıyılarda da bu hatları koruyacak gizli obüs bataryaları hazırlanmıştı.

İtilaf Devletleri'nin uzun zamandır planlarını hazırladıkları Çanakkale Deniz Harekatı 19 Şubat 1915'te başladı. Türk bataryaları menzillerinin kısalığından dolayı karşılık veremiyorlardı. Saat 12'den sonra zırhlılar kıyılara yaklaşarak 7000 metreden ateş etmeye başlayınca bataryalar da karşı ateşe geçtiler. Ateş şiddetliydi düşman gemilerinden ikisi isabet almıştı. Amiral Garden saat 17:30 da geri çekilme emri verdi. Kıyı bataryalarını bir günde tahrip etme ümidi bu suretle suya düşmüş oluyordu. Ertesi gün emellerimize ulaşacağız diyerek geriye çekildiler. Ama onların hesaplarının yanında başka makamlarda da hesaplar yapılmaktaydı. Nitekim ertesi gün beklenmedik bir şekilde bozan hava, düşmanların planladıkları saldırılarını 25 Şubat'a kadar geciktirmelerine sebep olacaktı.

25 Şubat günü yaptıkları yoğun bombardıman sonrasında dış bataryaları tahrip etmeyi başardılar. 26 Şubat'ta ki hedefleri Dardanos ve Erenköy bataryaları idi. Tabyalara yoğun bombardıman sürerken mayın tarama gemileri de boğazı mayınlardan temizlemeye çalışıyorlardı. Neredeyse bir ay boyunca gidebildikleri kadar giderek kıyılardaki tabyaların üzerine alabildiğine gülle yağdıracaklardı.

18 Mart'a kadar geçen bu dönemde boğazın girişinde bulunan Rumeli yakasındaki Seddülbahir ve Ertuğrul tabyaları ile, Anadolu yakasındaki Kumkale ve Orhaniye tabyaları tahrip edilmişti. Boğaza giriş kapıları aralanmış ama hala ilerde olacaklar belirsizdi. 18 Mart 1915 sabahı geldiğinde kimse günün sonunda neyle karşılaşacağını bilmiyordu. 17 Mart 1915'te Amiral Carden'in yerine Amiral De Robeck'in atanmasıyla 18 Mart da gerçekleşecek plan uygulamaya konuluyordu.

Plana göre; 18 Mart sabahı 3 deniz tümeninden oluşan düşman filosu boğazda belirdi. Filonun en güçlü gemilerinden oluşan 1. Tümen bizzat Amiral de Robeck tarafından kumanda ediliyordu.

Birinci kümede Queen Elizabeth, Agememnon, Lord Nelson ve İnflexible bulunuyordu. Bunlar güneye doğru sardırmışlardı. Bu dört savaş gemisinin sahra bataryalarına karşı güvenlikleri kuzey kanatta Lrince George ve güney kanatta Triumph tarafından sağlanacaktı.

Filonun önündeki muhripler savaş alanını tanıyorlardı. Planlanan noktaya ulaşıldığında Queen Elizabeth'in hedefi Rumeli Mecidiye Tabyası, Lord Nelson'un hedefi Namazgah Tabyası, İnflexible hedefi ise Rumeli Hamidiye Tabyası idi.

Saat 11:30 sıralarında istenen bölgeye gelmişlerdi. Artık ateşe başlayabilirlerdi. Hedefler acımasızca bombalanmaya başladı.

İkinci kümede Amiral Guepratte komutasında Fransız zırhları bulunmaktaydı. Buffren, Bouvet, Goulois ve Charlemagne. İlk ikisini boğazın Anadolu kıyılarını, diğer ikisi de Rumeli kıyılarını döveceklerdi.

Üçüncü küme, İrresistable, Albian , Vengeance, Swiftsare ve Magestic yedekte bırakılmışlardı. Üçüncü küme gemileri sırası gelince ikinci kümenin yerine alacaklardı. Son olarak Cornwallis, Conapus, Dorthmouth ve Dublin kruvazörleri geliyordu. Bunlardan ilk ikisinin görevi mayın taramak, doğu ilgisinin de aşırma ateş yapmak suretiyle sahra bataryalarını arkadan varmaktı.

Düşman gemilerini Kumkale'deki obüslerimiz sıkıştırmaya başlamışlardı. Vakit öğleye geldiğinde Çimenlik bölgesi, Rumeli ve Anadolu Hamidiyeleri ateş almıştı.

Her şey düşmanın planlarına uygun olarak yürüyordu. Şu durumda tek aksilik düşmanın aleyhine esen rüzgardan başkası değildi. Çünkü kıyıya doğru esen rüzgar düşman gemilerinin dumanlarını önlerine getiriyor ve kıyıyı sağlıklı görmelerini engelliyordu.

Tam o sırada beklenmedik bir şey oldu. Kaptan köşkünden isabet alan İnflexible'e geriye dön emri verildi. Bouvet'de de almış olduğu isabetten dolayı yangın başlamıştı. Geminin toplarının yarısı kullanılmaz hale gelmişti. Bir çeyrek saatte 14 isabet alan Suffren hemen hemen savaş dışı edilmişti. Ne var ki, bu arada da Çanakkale'de başlamış olan yangın genişlemiş, Dardonos,

Namazgah ve Hamidiye bataryaları, Fransız gemilerinin ateşi karşısında susmuştu. Saat 14:00'e doğru Suffren büyük bir hızla boğazı terk etmekte ve Bouvet'de onu izlemekteydi. A hattını geçmek üzereyken Fransız gemisi Bouvet'de bir iki patlama oldu ve Anadolu Hamidiye tabyasınca ateş altındayken 3 dakikada suların altına gömüldü. Derin bir şaşkınlık yaşanıyordu. Queen Elizabeth ve Agamemnon dışındaki bütün gemiler ateşi kestiler. Muhripler ve istimbotlar personeli kurtarmaya gittiklerinde 20 kişi kurtarılabilmiş, 603 kişi sulara gömülmüştü. Bu arada Goulois'de isabet almış ve ağır yaralarla boğazı terk ediyordu. 15.30 sularında mayına çarpan Inflexible'ın durumu kötüydü ama yoğun çabayla Bozcaada'ya ulaştı. Bu bölgede bir gece önce Nusret'in döktüğü mayınlar hiç hesapta yokken düşman gemilerini bir bir batırmaya devam ediyordu. Bölgenin mayınlı olduğunu anlayan Amiral de Robeck 2. Tümenin geri çekilmesi için emir verdi. 18.05'te geri çekilirken Ocean da mayına çarpmıştı. Güçlü top ateşine rağmen Ocean'ın personeli muhripler tarafından boşaltıldı.

"Yenilmez Armada" hayatının en büyük yenilgisini yaşamıştı. İngiliz Ordusu da yenilebiliyormuş anlayışı bundan böyle tüm dünyaya yayılacaktı.

KARA HAREKATI

Çanakkale'nin 18 Mart Deniz Harekatı ile geçilememesi üzerine kara destekli bir donanma ile boğazı geçme planları hazırlanmaya başlanmıştı. Bu sıralarda Yunanistan'ın, Rumeli'ye asker çıkarma teklifi İngiltere tarafından olumlu bulunurken, Rusya'nın muhalefeti nedeniyle kabul edile-

memişti. Deniz harekatı öncesinde, kara desteği olmadan donanmanın başarılı olamayacağını savunan Lord Fisher vb. düşünenler hemen bir kara ordusunun Çanakkale'ye gönderilmesini talep ediyorlardı. Son söz İngiltere Harbiye Nazırı Lord Kitchener' e aitti. Lord'un kararsızlığını Askeri durumu tetkik için Çanakkale'ye gönderilen General Sir William Birdwood'un raporu bozdu. 5 Mart'ta Kitchener'a gönderdiği bu raporda, Donanmanın tek başına Boğaz'dan geçemeyeceğine inandığını, kuvvetli bir ordunun karadan donanmayı desteklemesi gerektiğini bildiriyordu. Bu rapor Kitchener'in bütün tereddütlerini

Çanakkale'de metrekareye 6000 kurşun düşmüştü.

giderdi. 10 Martda 29'ncu Tümenin Ege'ye gönderileceğini açıkladı. Ayrıca bir Tümen de kendilerinin göndermeleri için Fransızları ikna edeceğini ilave ediyordu. Böylece Mısır'daki Anzac Tümenleri ile birlikte 70 bin kişilik bir kolordu bu işe ayrılmış oldu. Bu kara birliklerinin başına da Kitchener'in Güney Afrika'dan tanıdığı General Sir Ian Hamilton getirildi. Donanma asıl saldırısını yapana kadar, Hamilton'un birlikleri işe karışmayacaktı. Eğer deneme başarıya ulaşmazsa Hamilton Gelibolu yarımadasına çıkarma yapacak, başarıya ulaşırsa yarımadaya zayıf bir kuvvet bırakıp doğrudan doğruya İstanbul'a yürüyecekti.

1-) ARIBURNU MUHAREBESİ

19-Şubat -1915 e gelindiğinde tüm çıkartma planlarını hazırlamış olan itilaf kuvvetleri boğaz saldırılarını başlattılar. Ta ki 13-Mart a kadar birçok tabyamızı tahrip ettiler. 18-Mart deniz harekatından da bir sonuç alamayan düşman kuvvetleri bu kez kara harekatı için hazırlıklara başlamışlardı. 18-Mart tarihinden 25-Nisan'a kadar yaklaşık bir ay gibi bir süre Çanakkale Boğazında çıkartma yapmaya en uygun olan yerler tarandı. O dönemde uçak ta kullanabilen

İngilizler çıkartma yapacak komutanları bir bir bu uçaklara bindirerek çıkartma yapacakları koyları gösterdiler. İnceden inceye yapılan bu çıkartma planlarında düşman kuvvetlerinin en çok güvendikleri kuvvetlerden biri, Avustralya ve Yenizelanda civarından getirdikleri ve diğer çıkartma koylarında kıyıya çıkarılacak askerlerden sayıları kat kat fazla olan ANZAK kuvvetleri idi. Bunlar Kabatepe bölgesinden kıyıya çıkacak ve bu kalabalık kuvvetler iki gün içinde hedeflerine ulaşacaklardı. Fakat Kahinatın nabzını elinde tutan Yüce Kudret'in kader kalemi acaba onların istedikleri şeyleri mi yazmıştı?

Haftalarca yapılan titiz çıkartma planları artık uygulamaya geçmeliydi. 24 Nisan gecesinde son hazırlıklarını da tamamlayan ve yapılanları gözden geçiren düşman kuvvetleri çıkartmaların yapılacağı yerlere doğru yaklaşmaktaydılar. Çıkartma yapacak kuvvetleri taşıyan tüm gemilerin ışıkları söndürülmüş, adeta çıt çıkmıyordu. Kıyıya iyice yaklaşıldığında çıkartma sandallarına bindirilen birlikler karaya ayak basmaya başladılar. Saat gecenin dördüydü. Hızla ilerlemek kısa sürede kıyıda tutunmak istiyorlardı. Ama düşman kuvvetlerini bir sürpriz bekliyordu. Kıyıya çıkmış, daha yüz metre kadar ilerlemişlerdi ki karşılarına duvar gibi bir engel çıktı. Hepsi şaşırıp kalmıştı.

Karşılarında bir kale duvarımı vardı? Hayır değil. Bu civardaki en yakın kale Ertuğrul Koyu civarındaki Seddülbahir kalesiydi. Ama bu kadar yüksek ve uzun bir engel bir tepe olamazdı. Hem çıkartma planları haftalar öncesinden yapılmıştı. Komutanları onları göz göre göre, böyle çıkartmaya müsait olmayan bir yere sürmezlerdi. Ama artık ilerleyemiyorlardı. Karşılarındaki toprakdan blok adeta bir sur gibi önlerinde yükseliyordu. Bu aşılması çok zor engel ve gecenin zifiri karanlığı arasında oldukları yerde tırmanma ve yuvarlanma karmaşası yaşayan düşman, günün ışıması ile birlikte nasıl bir cehennemin içine düştüklerinin farkına vardılar. Sanki tabiat ve Osmanlı askeri el birliği etmiş ve onları topraktan surlarla kıyıya hapsetmişti. Dev bir kalabalık eni 50 m. yi bile bulmayan bu yarlar arasında şimdi ne yapacaklardı.

Evet, Çanakkale, düşman askerlerine kendi lisanınca bir kez daha "dur!" diyordu.

Savaştan yıllar sonra bile hiç kimse, bu yanlış çıkarma olayına bir açıklık getiremedi. Kimileri, düşman kuvvetlerinin Kabatepe kıyılarına koydukları işaret dubalarının yerlerinin değiştirildiğini, kimileride kıyıdaki sert rüzgarlar nedeniyle gemilerin yön kaydırdığını iddia etti. Her ne sebeple olursa olsun,

düşman yanlış bir yere çıkartma yapmış, kara savaşında kendilerinden emin olan kuvvetler, daha ilk günden müthiş bir moral bozukluğuna uğramışlardı. Bu sebebini bilemediğimiz neticesi büyük olay, elbetteki büyük bir makamdan yapılan bir Sevk-i İlahi'den başka bir şey değildi. O sevki yapan, bu milleti çok seviyordu ve tabiat kanunlarını o dönemde onların lehine çevirerek kim bilir bizlere neler neler anlatmak istiyordu.

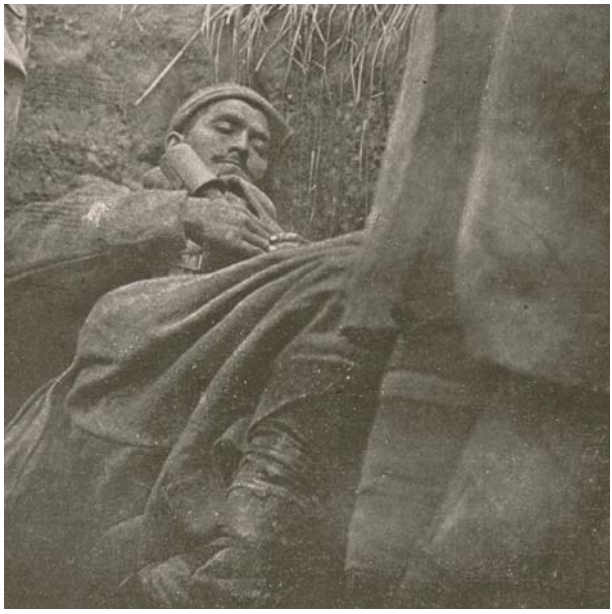
Çıkartma yapan bu birlikler, Çonkbayırı civarında tatbikat yapan kuvvetlerimiz ile karşılaşırlar. Mustafa Kemal'in de sevki ile 57.Alay bir batarya ile Kocaçimentepe'ye sevkedilir. O gün ikindiye doğru düşmanın Arıburnu çıkarması tamamlanmıştır. Fakat 27.Alay ve 57. Alay askerlerimizin saldırıları ile adeta yerlerine çakılmak zorunda kalmışlardır. Düşman Ağustos ayının ortalarına kadar buralarda kalacak ve bu cephede karşılıklı atışlar devam edecektir. Fakat bu dört ay içersinde çok kanlı mücadeleler verilecek ve birçok insan hayatını kaybedecekti.

2-) SEDDÜLBAHİR MUHAREBESİ

Doğu Akdeniz Seferi Kuvvetleri Baş Komutanı General Hamilton, Çanakkale'de asıl çıkarma yeri olarak Seddülbahir ve yakın çevresi kıyılarını seçmişti. Alçıtepe bloğunu bir hamlede ele geçirmek ve boğazdaki Türk topçusunun arkadan çevirmek istiyordu. Çünkü düşman kuvvetleri kıyılarda tutunabildikleri halde bir türlü içerilere giremiyorlardı. Osmanlı Ordusunun asıl kuvvetleri, kıyıdan itilaf donanmasının top menzili dışındaki uzak mevkilerde bulunuyordu.

Buve zırlısını vuran mülazımımız ve kullandığı top

25 Nisan sabahında kara çıkartması yapılan yerlerden biri de Ertuğrul Koyu

idi. Bu bölgeyi 26.Alayın 10.Bölüğü korumaktaydı. Çıkartma öncesinde kıyı alabildiğine bombalanmıştı. Özellikle Ertuğrul sırtlarına 4650 mermi atıldığını söyleyebiliriz. Bu şiddetli bombardımana rağmen karaya çıkan düşman birlikleri karşılarında bir türlü ardı arkası kesilmeyen Mehmetçikleri görünce alabildiğine şaşırıyorlardı.

25 Nisan Seddülbahir çıkartmasının detayını burada sizlere İngiliz yazar Alan Moorehead'ın cümlelerinden sunuyoruz.

"Tertibe göre İngiliz savaş gemisi Albion saat 05:00 de kaleye (Seddülbahir) ve köye müthiş bir bombardıman açtı. Sahilden karşılık verilmiyordu. bir saat sonra Türklerin ya ölmüş, ya da kaçmış olduğuna karar verildi. İçinde bulunan 2000 askerle River Clyde'ın sahile yaklaşması emredildi. İçIeri asker dolu 20 kadar filika da gemi ile birlikte ilerledi. Programda küçük bir gecikme olmuştu. Çünkü o gün Boğaz akıntısı normalden çoktu. Motorlar,' arkalannda çektikleri filikalarla birlikte bu akıntıya karşı güçlükle yol alabiliyorlardı. Bir ara River Clyde, filikalan çok geride bıraktı, sonra bekliyerek yerini aldı.

Böylece gün ağarırken çıkarma birlikleri, sakin bir denizde sahile yaklaştılar. Donanmanın baraj ateşinden sonra çevreyi anormal bir sessizlik kaplamıştı. Ne sahilde ne Kalede, ne de Tepelerde en küçük bir hareket ve ses bile yoktu. 06.22 de River Clyde, kalenin hemen altında yavaşça karaya oturtuldu. O sırada ilk filikalar da sahile bir kaç metre yaklaşmıştı.

Tam o anda... Sahilden korkunç bir ateş başladı. O ana kadar devam eden ölü sessizliği içinde bu ateş sersemletici olmuştu. Anlaşıldığına göre Türkler

kaçmak şöyle dursun bombardıman durur durmaz siperlerine yeniden dönmüştü. Şimdi ise bir kaç metrelilr bir uzaklıktan, içleri haykıran, çırpınan insanlarla tıklım tıklım dolu filikalara ateş ediyorlardı. İngiliz Birliklerinden birkaç kişi suya atlayıp sahilin kenar tarafındaki bir tümseği siper alabildiler. Orada mermiler üzerinden geçiyordu.

Kendileri ise can derdinden birbiri üzerine yığılıp kalmışlardı. Geride kalan erler ise ayakta, omuz omuza sıkışık durumda silahlarını kullanamadan vurulup ölüyorlardı. İçindekilerin hepsi, filikayı kullanan denizciler dahil hepsi ölüp veya yaralanınca filika sulara kapılıp başıboş sürükleniyordu. Burası daha iki ay önce İngiliz Deniz Piyade erlerinin güvenlik içinde çıktıkları yer miydi?

Erler, verilen emirleri uygularken garip şeyler de oluyordu. Örneğin bir gemici filikası- nı sahile kadar götürmeyi başarmıştı. Ama arkasını dönüp çık-

malarını söylemek üzere iken hepsinin ölmüş olduğunu görmüştü. Şaşkınlıkla öyle ayakta dururken bir mermi ile o da vurulmuş, filika sulara kapılıp sürüklenmişti.

Bu sırada River Clyde fikrinin sahibi Binbaşı Unwin, zor durumlara düşüyordu. Geminin burun kısmıyla sahil arasında derin bir deniz kesimi vardı. Bu boşluğu doldurmak üzere dubalar getirtmişler, fakat bunlar akıntı ile sürüklenerek sahile yapışmışlardı. Bu şekilde hiç bir işe yaramıyorlardı.

Hemen kıç taraftan iki mavna getirtip bunları birbirine bağlayarak uydurma bir köprü yapmak hayati önem taşıyordu. Unwin, komuta köprüsünden ayrılarak elinde halat suya atladı. Arkasından hemen William adlı bir gemici de suya atladı. İki kişi birlikte sahile yüzdüler. Şiddetli ateş altında bellerine kadar suda uğraşıp. iki mavnayı birbirine, sonuçta geridekini de gemiye bağlamayı başardılar. Akıntıyla sürüklenmemek için kendini mavnaya bağlayan Unwin, karaya yakın olan mavnayı yerinde tutmaya çalışarak, gemideki erlerin dışan çıkmalan için seslendi.

Erler, geminin her iki yanından sarkıtılmış iskelelerden koşarak çıktılar. Bu durumları ile, luna parkıarda görülen hareketli hedeflere benziyorlardı.

Filikalarda bulunanlan tamamen yok ettikten sonra Türkler bütün dikkatlerini bu yeni saldırıya vermişlerdi. Geminin her iki yanına da ateş açtılar. Kısa zamanda iskeleler ölü ve yaralılarla tıkandı. Kendilerini mavnalara atmayı başaran İngiliz erleri ise, dalıa yakından bir ateşle karşılaşıyorlardı.. Çok geçmeden William vuruldu. Öldüğünün farkına varmayan Unwin, onu

suyun yüzünde tutuyordu. Bu yüzden Layteri tutan eli kurtuldu. Bir anda mavna üzerindeki ölüleri, yaralıları döke saça akıntıya kapılıp sürüklendi gitti.

Sonradan Binbaşı Unwin, denizde soğuktan ve yorgunluktan bitkin bir duruma gelince, bir teğmen ve iki denizci atlayıp onun yerini aldılar. Bir saatlik bir dinlenmeden sonra bir gömlek bir pantalon Unwin yine suya atladı. Mavnaları pekiştiriyor, yaralıları gemiden sahile taşıyordu. Bir süre sonra tekrar yere düştü kalkamadı. Derhal gemiye aldılar. Saat 09.30 olmuştu. Kayıplar yüzlerce idi. Erler artık bir şey yapamayacaklannı anlıyorlardı. Sahildeki küçük tümseğin ardına sadece 200 kişi kadar sığınabilmişti. Bunlann önlerinde bulunan. dikenli tel engelleri, Türk siperle- rine ulaşmak için telleri kesrnek isteyenlerin cesetleri ile dolmuştu. River Clyde'da. yüzlerce asker hapis kalmıştı. Geminin kalın saçlarına çekiç gibi çarpan mermilere karşı tamamen güven içinde idiler. Ama kafalarını lumbozdan çıkaranlar kurşunu yiyordu. Geminin baş tarafına yerleştirilen Makinalı tüfekler ateşe devam ediyorlardı. Tuğgeneral Napier ve bir kaç subay, sahile bir filika ile yaklaşırlarken River Clyde'dan bağırdılar. General mavnalara yanaştı ve içlerinin askerlerle dolu oldugunu görerek seslendi. Hiç kimse cevap vermeyince hepsinin ölü olduğunu anladı. River Clyde'dan yine bağırdılar:

- Karaya çıkamazsınız...

- Bir deneyelim.

Bu deneme Generalin hayatına mal oldu."

25-26 Nisan Seddülbahir kıyı muharebelerinde düşman hedefine ulaşamayınca 28 Nisan'da Kirte (Alçıtepe) Köyü'nü ele geçirmek için tekrar saldırdılar. Seddülbahir'deki düşmanı denize dökmek için 1-2 ve 3-4 Mayıs geceleri Türk kuvvetleri taarruza geçtilerse de başarılı olunamamıştır. Türk taarruzlarının hemen ardından düşman kuvvetleri Seddülbahir bölgesinden içerilere dalmak, Kirte'yi (Alçıtepe'nin eski adı Kirte idi.) almak için ikinci defa saldırıya geçtiler. Bu saldırılara 2. Kirte Muharebesi denir. Ancak 6,7,8 Mayıs tarihlerinde yapılan bu taarruzlarda da hedeflerine ulaşamadılar. 4-6 Haziran'da 3. Kirte Muharebesi cereyan ettiyse de düşman yine başarılı ola-

madı. Düşman 21 Haziran'a kadar yaptığı taarruzlarda Türk cephelerini yağmalamıştı. Bunun üzerine hem daha fazla donanma desteğini sağlamak hem de Türk cephelerini parçalamak düşüncesi ile 21-22 Haziran 1915'te Kerevizdere bölgesine taarruz ettiyse de başarılı olamadı. Bunun üzerine düşman denize yakın olan Zığındere Mevkii'nde Türk mevzilerine 28,29 Haziran'da taarruz etti. Ancak yine bir sonuç alamadı. Türk kuvvetleri bu bölgede 2 Temmuz'da karşı bir taarruz yaptı, ancak başarılı olunamadı ve geri çekilmek zorunda kalındı. Düşman bu taarruzlara cevap olarak 12-13 Temmuz'da Kerevizdere'ye ikinci kez taarruz etti. Fakat bu kez yine Türk ordusunun güçlü mukavemeti ile karşılaştı. 6-7 Ağustos günleri Seddülbahir bölgesinden Arıburnu bölgesine Türk kuvvetlerinin kaydırılması için Kirte istikametinde yine saldırdılarsa da başarılı olamadılar. Ağustos ayının ortalarına doğru 3-4 km. lik bir alanda çakılı kalan taraflar barış dönemine kadar bu konumlarını sürdürdüler. Düşman kuvvetleri bu bölgede de başarılı olamamış, ne Alçıtepe, nede Zığındere'yi alamamışlardı.

3-) KUMKALE MUHAREBESİ

Buradaki çıkarmada diğerlerinden pek farklı olmadı. 25 Nisan 1915 günü saat 04.30'da Fransız filosu Kumkale önlerinde savaş düzeni almıştı. Kumkale ve Kumkale-Orhaniye arasını hedef alan şiddetli donanma ateşinin ardından Fransız birlikleri karaya çıktılar.

Kumkale'deki Türk takımı Fransız bombardımanlarına ve karaya çıkan iki Fransız bölüğüne karşı kahramanca dayandıysa da, sürekli takviye edilerek tabur seviyesine çıkan Fransızlar karşısında kaleyi bırakarak Kumkale köyüne çekilmek zorunda kalmışlardı. Buradaki birliklerimiz Kumkale sokaklarında Fransızlarla kısa süren sokak muharebelerine girdi. 6. Bölük komutanı, birliklerini Kumkale mezarlığına çekti. Takım komutanlarından birinin şehit düşmesine, diğerinin de yaralanmasına ve cephane sıkıntısına rağmen, bölük inatla savunmasını sürdürdü ve Fransız kuvvetlerinin birkısmın bastırarak hareket kabiliyetlerini yok etti. Osmanlı kuvvetleri Kumkale'yi almak için karşı taarruza geçecek , Kumkale sokaklarında göğüs göğüse çarpışmalar

cereyan edecekti. Bir ara teslim olur gibi oldularsa da sonrasında yeniden toparlanarak çarpışmalarını sürdürdüler. Çıkarmadan kısa bir süre sonra (26/27 Nisan 1915) General Hamilton'un emriyle geri çekildiler.

4-ANAFARTALAR MUHAREBESİ

25-Nisan'dan buyana değişik cephelerde birçok zayiat veren İtilaf Devletleri kuvvetleri yine de pek bir başarı elde edememişlerdi. Çanakkale Boğazını geçmek için bir kez de geriden boğazı sarma harekatına giriştiler. Bu harekata Büyük ve Küçük Kemikli Burunlarının arasında uzanan Suvla koyundan başlayacak ve Anafartalar ovasından Conkbayırı ve Kocaçimentepe'yi ele geçirmeye çalışacaklardı.

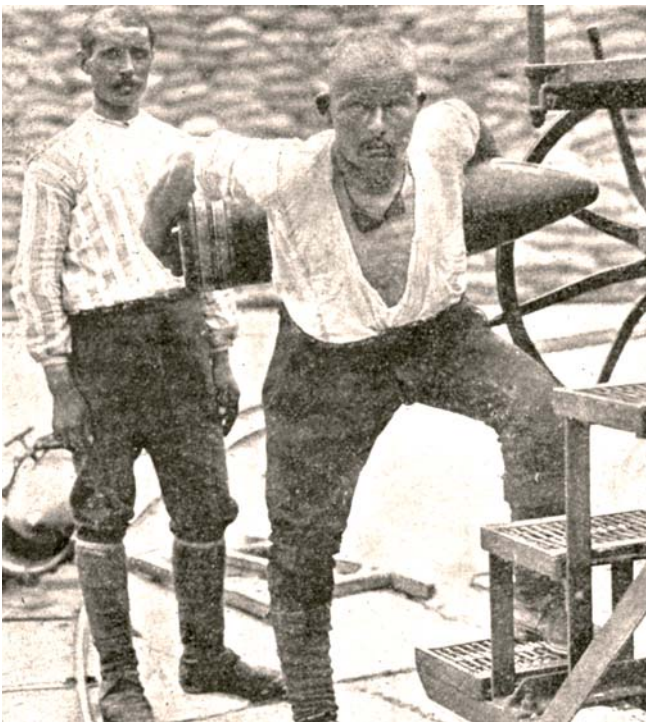
Miralay Mustafa Kemal

Liman von Sanders, Saros Grup Komutanına 7. ve 12. Tümenlerle süratle Anafartalar kesimine gitmesini ve karaya çıkan İngiliz birliklerine 8 Ağustos sabahı erkenden taarruz edilmesi emrini verir. Anafartalar Müfrezesi komutanı Yarbay Himler'e de, Saros'dan iki tümenin gelişine kadar, İngilizlerin ilerleyişine engel olunmasını emreder. 5.Ordu Komutanı Sanders bundan sonra Kurmay Albay Mustafa Kemal'i, Anafartalar Grup Komutanlığına atar. Kurbay Albay Mustafa Kemal, 9 Ağustos sabahı ,12. tümenle 9. İngiliz Kolordusuna. 7.Tümenle de Anzak Kolordusuna birbirleri ile işbirliği yapmamaları amacıyla, damakçılık Bayırı yönünde saldırıya geçer. Her iki tümenin saldırıları da başarılı olur. İngiliz Birlikleri, beklemedikleri bu karşı Türk taarruzu ile şaşkına dönmüş, ağır kayıplar verirler. Bir süre sonra Liman Paşa, 8. Tümeni de Albay Mustafa Kemal'in emrine verir. 10 Ağustos gecesi bu birlikleri taarruza geçiren Mustafa Kemal İngilizlere büyük kayıp lar verdirir. Hamilton, Anafartalar ve Conkbayırında da umduğunu elde edememiştir. Barış zamanına kadar bu

bölgede de siper savaşları sürecektir.

ÇANAKKALE SAVAŞININ SONUÇLARI

• Kurdukları planlarla 2 gün içerisinde İstanbul'u işgal etmeyi amaçlayan İtilaf Devletleri Kuvvetleri amaçlarına ulaşamamışlardır.

• Kendilerine "yenilmez armada" diyen dünyanın en büyük deniz gücü hayatının en büyük yenilgisiniz tatmıştır.

• Yaklaşık 2 yüzyıldır dünyayı haraca kesen sömürgeci güçlerinde yenilebileceği tüm dünya tarafından görülmüştür.

• Bu savaş, uzun yıllardır sömürgeci devletlerin tahakkümleri altında yaşayan halklara özgürlük ve kurtuluş ümidi vermiştir.

• Özellikle Hintli ve Senegalli Müslümanlar, Osmanlı'nın bu büyük zaferi ile bayram yapmışlar, ileride kendi kurtuluşları için bu zaferden güç almışlardır.

• Osmanlı Devleti, Balkan Savaşı yenilgisi ile ciddi şekilde sarsılan imajını bu zafer ile düzeltmiştir.

• Çanakkale Savaşı sonrasında yapılacak mücadeleler için Osmanlı askerleri

büyük bir moral sahibi olmuşlardır. Ordumuz bağımsızlık mücadelesini, Kurtuluş savaşı sonuna kadar şerefle sürdürecektir.

• Çanakkale Savaşında kendini yeni yeni göstermeye başlayan , adeta gelecek zorlu mücadeleler için hazırlanan ve ileride milletimizin kurtuluş harekatını örgütleyecek olan genç Osmanlı Kumandanları bu çarpışmalar esnasında sivrilmişlerdir. (Mustafa Kemal, Fevzi Çakmak, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy)

• Düşman kuvvetlerinin üstün teknik altyapısı ve askeri gücüne rağmen hemen hiçbir ilerleme kaydedememesi ile Mehmetciğin vatanı ve dini adına nelere katlanabileceği dünya tarafından görülmüş oldu.

• Osmanlı'ya karşı boğazları ele geçirmek isteyen İngiltere ve Fransa'nın, bir yıl boyunca Gelibolu Yarımadası'nda yarım milyondan fazla büyük bir kuvveti tutmak zorunda kalmaları ve bunun % 50'sini kaybetmiş bulunmaları, haliyle diğer cephelere kuvvet ayırabilme açısından savaşın genel seyrini etkilemiştir.

• Bu cephe için Osmanlı Ordusunun cepheye ayırdığı 300.000'den fazla askerden verdiği zayiatın, 211.000'e ulaşmış olması diğer cephelerdekinden kıyaslanamayacak bir fazlalık göstermektedir.Bunun insan gücü açısından yarattığı boşluk, yalnız Birinci Dünya Harbi sırasında değil, onu izleyen Türk İstiklal Harbi boyunca da hissedilmiştir.

• İtilaf Kuvvetlerinden yardım bekleyen Çarlık Rusyası kaybedilen Çanakkale Savaşı sonrasında yardım alamaması nedeniyle Bolşevik isyanlarıyla baş başa kalmış ve birsüre sonra çıkan ihtilal ile de Çarlık Rusyası devrilmiştir.

• Osmanlı Devleti'nin kazandığı bu zafer ile Bulgaristan İttifak Devletleri yanında savaşa girerken, Yunanistan, Romanya vb. Balkan Devletleri bir süre daha tarafsızlıklarını korumuşlardır.

• Çok kısa bir süre içinde bitecek olan 1.Dünya Savaşı yaklaşık 2,5 yıl daha uzamıştır.

• Savaşın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'ne isyan edecek olan azınlık-

ların bu haince tavırları bir yıl gecikmiştir.

• İngilizlerin Çanakkale Savaşında kullandıkları Avusturalya ve Yenizelanda kuvvetleri, bu harekat esnasında niçin buraya geldiklerine dair sorularla, sömürge durumlarını yeniden gözden geçirme ve bağımsızlık hareketlerine katılma fırsatı bulmuşlardır. Bu devletlerde ayrı bir devlet olma bilinci burada oluşmuştur.

• Avusturalya ve Yenizelanda'nın ilk kez dünya platformuna çıkmaları bu savaş ile olmuştur. Bugün bile Çanakkale Savaşı'nı tarihlerindeki en önemli olaylardan biri olarak anlatmaktadırlar.

• Hayatlarında ilk kez Osmanlı ile karşılaşan Avusturalya ve Yenizelanda kuvvetleri, savaşta bile insanlık gördükleri bu milleti çok sevecek ve yıllar sonra ülkelerine Türkiye'den işçi almak söz konusu olduğunda bunu seve seve kabul edeceklerdir.

• Yahudilerin Çanakkale'ye Osmanlı aleyhinde gönderdikleri birlikler sayesinde İngilizlere yaranmaya çalışmaları meyvelerini vermiş, 1917 de yayınlanan Balfour Bildirisi sonrasında bu bölgede bağımsız İsrail devletinin temelleri atılmıştır.

• "Toprakları üzerinde güneş batmayan ülke" olarak adlandırılan İngiltere'nin temellerine indirilen ilk büyük darbe Çanakkale Savaşı olmuştur.

• Çarlık Rusyasının yıkılması sonrasında kurulan Sovyet Rusya'nın yayılma politikası ile başta Çin olmak üzere birçok devlet bu yeni gücün etkisine girmişlerdir.

• İngiltere siyasetinin en etkili adamlarından biri olan Churchill, yaklaşık 15 yıl siyasi hayattan uzaklaştırılmıştır.

• Mehmetçik ve onunla aynı ruh kuvvetine sahip olanları açık cephe savaşlarında yenmenin mümkün olmadığı anlaşılmış, bundan sonra yapılacak herhangi bir mücadelede, gizli ve sinsi planlar uygulanmaya başlanmıştır.

GEZİ REHBERİ

Çanakkale Şehitlerini anma ve Çanakkale Savaşlarının yapıldığı yerleri görme adına buraya gelecek ziyaretciler iki yoldan Gelibolu Yarımadasına gel - mektedirler. Bunlardan ilki; Anadolu üzerinden gelinen ve Çanakkale Boğazının Anadolu yakasında olan Çanakkale şehrimizden feribotlar ile Eceabat'a ulaşılan yoldur. Bir diğeri ise İstanbul yada Edirne üzerinden Gelibolu şehrimizden geçilerek gelinen yoldur ki bu yolda Eceabat'a ulaşır. Bizler de gezimize Eceabat'tan başlayacağız.

Önce sahil şeridini izleyecek ve kıyıdan kıyıdan Havuzlar Şehitliğine kadar gidecek ve sonrasında da içerilere girerek Alçıtepe Köyü'ne varacağız. Bundan sonra da Kara Savaşı'nın yapıldığı Seddülbahir ve Morto Koyu'na ineceğiz. Gezinin öğleden sonraki kısmı ise Anzak Koyu ve Conkbayırı'na ayrılacaktır.

ECEABAT:

Anadolu yakasında bulunan Çanakkale'nin, Gelibolu yarımadasında çapraz karşısında kalan bu şirin ilçe Osmanlı Padişahı Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa ve Karasibeyliği'nden Osmanlı'ya geçen Hacı ilbey, Evrenosbey ve Ece Halil gibi komutanları tarafından fethedilmiştir. Ece lakabı nedeniyle de burası bu isimle adlandırıla gelmiştir. Eceabat'ta feribot limanının yanında uzanan sahil yolunu takip ettiğimizde karşımıza Milli Park Tanıtım Merkezi çıkacaktır. 1987 yılında hizmete giren bu kurum, bir de müzeye sahiptir.

ÇAMBURNU ŞEHİTLİĞİ:

Mili Parkı tanıtma merkezinden biraz daha ilerlediğimizde önümüzdeki yolun sağ tarafında çam ağaçları ile kaplı bir tepede bir kitabe görürüz. 1962 yılında yaptırılan bu kitabede "Burada Balkan ve Çanakkale Savaşlarında yaralanarak şehit düşen binlerce kahraman yatar." Yazılıdır.

DUR YOLCU ŞİİRİ:

Yanından geçmekte olduğumuz askeri birliğin hemen üzerindeki tepede bir Mehmetçik silueti ile dur yolcu şiiri yazılıdır. Necmettin Onan'a ait olan dizeler bu toprakların önemi hakkına gelen geçen herkese önemli şeyler anlatmaktadır.

Dur yolcu ! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu tümsek koparken büyük zelzele
Son vatan parçası geçerken ele
Mehmet'in düşmanı boğduğu sele
Mübarek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki haşrolan kan kemik, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız çetin
Bir harbin sonunda bütün milletin
Hürriyet zevkini tattığı yerdir.

KİLİTBAHİR KALESİ:

Gezi gurupları Çanakkale Milli parkını gezmeye genellikle Eceabat Yönünden başlarlar. Eceabat'tan Mecidiye Tabyalarına giderken az ilerde deniz kıyısında görkemli surları ile Kilitbahir Kalesi ile karşılaşırsınız.

Bu kale Fatin Sultan Mehmet tarafından 1462 de yaptırılmış olan tam bir strateji ve ileri görüşlülük harikasıdır. Adından da anlaşılacağı üzere denize kilit olması için buraya yaptırılan bu kale, denizden herhangi bir düşman taarruzuna engel olmak maksadıyla inşa edilmiştir. Mantık olarak yapılışı, İstanbul boğazı üzerindeki Rumeli (Boğaz kesen) Hisarı ile aynıdır. O hisarda İstanbul'un fethi öncesinde yabancı gemilerin boğazdan geçerek Bizans'a yardım götürmelerini engellemek için yaptırılmıştı.

Bugün surları hala sağlam olan kale, Çanakkale Savaşında ordumuz tarafından kullanılmıştır. Seddülbahir Kalesi kadar yıpranmaması da savaş alanının biraz dışında kalması ile alakalıdır. Evliya Çelebi'ye göre bu kalenin için de 40 , dışında ise 62 adet top bulunmaktadır. Kalenin iç kısmı ücretli olarak ziyarete açıktır

NAMAZGAH VE HAMİDİYE TABYALARI:

Kilitbahir kalesini geçtikten sonra sol tarafımızda, denize bakan kıyıya paralel olarak uzanan tabyalarla karşılaşırız. Buralar Namazgah tabyalarıdır. Az ilersinde de Sultan 2.Abdülhamid tarafından inşa ettirilen Hamidiye tabyaları görülecektir. Savaş sırasında askerlerin barınma, cephanelik ve tabya aralarında toplarını mevzileme yeri olarak kullanılan tabyalar diğerlerine göre daha sağlıklı durumdadır. Ama bugün restoreye gerçekten ihtiyaçları vardır.

SEYİD ONBAŞI ANITI:

SEYİD ONBAŞI

Yıl 1909. Balıkesir'in Edremit'ine bağlı Havran'dan odunculukla uğraşan Koca Seyid nice Anadolu delikanlısı gibi askere yazılır. Devir zor bir devirdir. Osmanlı üzerinde sisli dumanlar gezmektedir. Bitmeyen savaşlarda nice delikanlımız evinden yurdundan ve yuvasından gidip gidip gelmemektedir. İşte böyle sıkıntılı bir ortamda askere alınır. Halbuki daha evleneli bir sene

olmuştur ve yeni doğan bir kız bebeğe sahiptir. Yaşlı anne ve babası onun bakımına muhtaçtır. Ama askerlik vatan borcudur ve Anadolu insanının indinde vatan borcuda namus borcu sayılmaktadır.

İki yıl kadar vazife yapar ve tam terhis olup ailesine, gittiğinden beri yüzüne hasret kaldığı çocuğuna kavuşmayı hayallerken Balkan Savaşı patlak verir. Terhisler durdurulmuştur. Yıl 1913 olur. Utançverici bir yenilgi ve ardından Edirne'nin geri alınışı ile 2.Balkan Savaşı da biter. Yine terhis heyecanları akıllarında tüllenmeye başlamıştır ki, bu kez diğerlerinden daha acı, daha büyük ve kaybı kesinlikle diğerleriden daha fazla olacak olan 1.Dünya Savaşı başlar. Yıl 1914 olmuştur. Osmanlı Devleti bir yıl geçmeden bu dehşetli savaşa katılır. Bu savaşın en dehşetli cephesi başlamak üzeredir. Koca Seyid Çanakkale'ye gönderilir.

28'lik Rumeli Mecidiye Tabyalarında vazifeye başlar. Orada numaratörlük yapmaktadır. 26-Şubat'tan buyana düşman ara ara boğazda görünüp taciz atışları yapmakta, tabyalardaki Osmanlı askerlerini huzursuz etmektedir. Herkes düşmanın toplu saldırı gününü beklemektedir. O gün 18 Mart günüdür.

Çanakkale Boğazının cehennemi bir hal alacağı o müthiş günün sabahı önce Fransız birlikleri, ardından da İngiliz birlikleri boğaza girerek birer tabyayı kendilerine hedef seçerler. Mecidiye tabyasının tam karşısında Quin Elizabet ve Ocean zırhlıları tüm hızları ile bu tabyanın başına ateşler yağdırmaktadırlar. Bu yoğun düşman ateşinin altında mukavemet etmeye çalışan Mecidiye Tabyasının 40 yiğiti oradan oraya koşuşturmakta, ellerindeki topları en iyi ve hızlı şekilde kullanarak düşman donanmasına engel olmaya çalışmaktadırlar. O sırada bir top mermisinin Mecidiye Tabyasının ortasına düşmesiyle ortalık karışır. Toz toprak dağ gibi başlarına yıkılmıştır mehmetciklerin. Seyid Onbaşı kendisine geldiğinde Yüzbaşı Hilmi bey ve arkadaşı Niğdeli Ali'den başkasını göremez. Gövdesinin yarısı toprağa gömülüdür ve yanındakiler onu kurtarmaya çalışmaktadırlar. Ayağa kalktığında durumun ne halde olduğunu sorar. 14 şehit, 24 yaralı vardır. Seyit Onbaşı hemen denize bakar. Fransızların dev gemisi Ocean çevreye ateş kusmaya devam etmektedir. Döner birde toplara bakar. Ayakta sadece bir top sağlam kalabilmiştir. Diğerleri toprak altında

kalmıştır. Sağlam topun yanına yaklaşır ama acı gerçeği fark etmiştir. Topun matarofası yani vinci kırılmıştır. Ama inanç ve azmin elinden ne kurtulabilmiş ki. Koca Seyid hemen arkada duran 215 okkalık (275 kg.) top mermilerinden birine yaklaşır. Onun niyetini anlayan Niğdeli Ali, "Koca Seyid kaldıramazsın" demektedir. Ama o bunları duymaz bile. Çünkü şuan çok farklı bir haliyeti ruhiye içindedir. Gelin Koca Seyid'in bu haleti ruhiyesini kendi cümlelerinden takip edelim.

"Toprağın altından çıktım. Baktım ki, 13 arkadaşım şehit olmuş. Bir ben kalmışım, bir arkadaşım Niğde'li Ali, bir de Batarya komutanı Yüzbaşı Hilmi Bey. Arkadaşlarımın bu şekilde gözlerimin önünde şehit edilmesini içine sindiremedim. Anamın bana öğrettiği duaları okudum. Size izahını yapamayacağım bir şeyler doldu içime. Merminin yanına koştum... Topun vinci de bozulmuştu. O mermiyi bir kez kaldırdım. Niğde'li Ali beni biraz destekledi. Basamaklan çıkarken kemiklerimin çatırtısını duyuyordum. Mermiyi namluya sürdüm... patlattım... isabet ettiremedim... Aynı olayı üç kez tekrar ettim... Üçüncü mermiyle onların en büyük zırhlılarından "Ocean" zırhlısını dümen kısmından vurdum... Arkadaşım Ali ve diğer bataryadaki arkadaşlarım: "Vurdun onu Koca Seyid! Vurdun onu!" diye bağırıyorlar, arkamdan sevinç çığlıkları atıyorlardı. Gerçekten, o anda zırhlı etrafında dönmeye başladı. Denizin ortasında tam bir panik yaşanıyordu..."

Allah'ın işine bakınız ki Seyid Onbaşı'nın tüm acizliği içinde elde ettiği bu başarı ile Ocean Zırhlısı yön kabiliyetini kaybetmiş ve etrafını taraflamaya başlamıştı. Çevresinde bulunan tüm düşman gemileri onun etrafından kaçışmaya başladılar. Bu sırada hiç beklenmeyen bir şey daha oldu. Bir gece önce sırlı birşekilde Cevat Paşa'ya karanlık limana dökmesi istenilen 26 Türk yapısı mayından biri Ocean'a çarptı. Ocean zırhlısı büyük bir hızla boğazın sularına gömülmekteydi. Düşman gemileri ne olduklarını anlayamadılar. Bu olay sadece bir zıhlının batırılması olayı değil, aynı zamanda kendini yenilmez ve batırılamaz ilan eden ve dünyanın en büyük donanması ilan edilen bir birliğin yüzüne vurulan sert bir tokattı. Çevreyi bombalamayı biran kesen ve büyük bir şaşkınlığa düşen itilaf kuvvetlerinin Çanakkale yenilgisi işte Seyid Onbaşı'nın bu atışı ile başlamıştı.

Bu tarihten iki gün sonra, Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa maiyetiyle beraber düşmanı kaçıran Mecidiye Tabyasının Kahraman neferlerini kutlamaya gelmişti. Koca Seyid'in bu kahramanlığı, arkadaşları tarafından Cevat Paşa'ya anlatıldı. Paşa ona bu kadar ağır bir mermiyi nasıl kaldırdığını sordu. Koca Seyid ona nasıl kaldırdığının izahını yapamadı. "Şu mermiyi bir kez daha kaldır... senin fotoğrafını çekelim...şu millete hatıra kalsın..." dediler. Mermiyi yerinden bile kıpırdatamadı. Koca Seyit onlara;

"Şu anda bu mermiyi yerinden oynatamadım. Ama aynı olayı tekrar yaşasam; yine aynı şekilde o mermiyi kaldırırım." diye cevap verdi. Merminin içi boşaltıldı. O şekilde kaldırdı. Günümüze kadar ulaşan Niğdeli Ali ile çektirdiği o fotoğraf, milletimiz adına çok güzel bir belgedir...

O'na o gün hediyeler vermek istediler, fakat o, hediyeyi kabul etmemişti.

"Ben zaten hediyemi aldım. Onlann en büyük zırhlısını vurmak, benim için en büyük hediyedir..." Demişti. O gün savaş, düşmanın çekilmesiyle bitmişti.

Çanakkale Savaşının bitimi, ardından geçen iki sene sonra 1918 yılında Mecidiye Kahramanı ve arkadaşları terhis oldular. Bu terhis aslında bir hezimetin terhisi idi. Osmanlı itilaflar ile Mondros Ateşkes Andlaşması'nı imzalamış bu anlaşma gereğince de ordusu terhis edilmişti. Koca Seyid memleketine dönüyordu. Ama aradan 9 koca sene geçmişti. Acaba Koca Seyid nasıl bir ruh haleti içinde geriye dönüyordu. Şimdi bu hadiseyi de onun cümlelerinden takip edelim.

"Dokuz sene askerlik yaptım. Dokuz kez kendime iyi baktığım, tam manasıyla temizlendiğim söylenemez. Şimdi saçım sakalım birbirine karışmıştı. Annemi, babamı, eşimi ve yavrumu çok özledim...

Askere gitmezden önce evlenmiştim. Acaba hamım beni evde bekliyor mu? Yoksa; başka bir yere mi kalktı gitti? Bir kız çocuğum dünyaya gelmişti. Şimdi beni görse bana -(babacığım) deyip boynuma sarılabilir mi? Acaba anama, babama ne oldu? Yoksa öldüler mi?

Bunları düşünürken, gecenin bir yarısında evimin kapısına geldim... Doğduğum, büyüdüğüm evi tanıyıvermiştim... Şu kapı, Hasan Dayımın evinin

kapısı...Şu da teyzemin... Fakat herkes uyumuştu. Kapıyı çalsam, beni böyle görseler onları korkutur muyum? Beni tanıyabilirler mi? Çok da yorgunum...Hepsini de çok özle- dim... Her şeye rağmen kapıyı çaldım...

İçerden: kim o ?' Diye seslenenin, dokuz sene sonra, anamın sesi olduğunu hatırlıyıverdim. Baktım ki, vefalı hanımım beni bekliyor. Seyid'im gelecek diye... hep beni beklemiş... Kız çocuğum dokuz yaşına gelmiş. Ona: "Bak! baban gelmiş... babacığım de!.. Git boynuna sanl!.." diyorlar... O bana, baba diyemiyor... yüzünü saklıyor... daha benden kaçıyordu... Babam iki sene önce vefat etmiş... onu ancak mezarlıkta ziyaret ettim... Helallaşabildim..."

Ertesi gün öğlene doğru Teyzesinin kızı Fadime bir şey istemek için eve gelmişti. Kapının önünde iriyarı insanı görünce durakladı. Fadime, Koca Seyit'i tanıya- mamıştı. Fadime 19 yaşına gelmiş güzel bir kız olmuştu. Koca Seyit, onun korktuğunu anlayarak; " Fadime!... beni tanımadın mı? Ben Dayın Seyit kızım!" di- yerek kendini tanıtmıştı.

Babasından kendisine yadigar bir merkebi kalmıştı. Dağda odun keser, kömür yakar, getirip, Edremit'te veya Havran'da satardı.

1918 senesinde kulağına, Edremit'i, Yunan askerinin işgal ettiği haberi geldi. Koca Seyid, bu habere inanamamıştı. "Nasıl olur? Biz göğsümüzü düşmana siper ettik... o kadar şehit verdik... düşmanı geçirmedik... Şimdi elini kolunu sallıyarak nasıl buralara gelebilirler?" demişti. Bir türlü inanamadığı haberin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla Edremit'e yollandı. Edremit sokaklarında Yunanlı askerleri görünce beyninden vurulmuşa döndü. Büyük bir üzüntü içinde köyüne döndü. Yine baltasının ve yük hayvanının başına geçmiş, ailesinin iaşesi ile meşgul olmaya başlamıştı.

Türk Milletinin imtihanları bunlarla bitmemişti. 1919-1923 lü yıllarda verilen bir Milli Mücadele ile yeni bir Türk Devleti kurulmuştu. Büyümeye çalışan ve her geçen gün biraz daha kalkınan Türkiye'de günler aylar ve yıllar geçiyordu. Ülkemizde takvimlerin 1936 yılını gösterdiği tarihlerde Balıkesir Çanakkale yolunun açılışı için Atatürk'ün yolu da Havran'a düşmüştü. Buraya geldiğinde, Çanakkale Savaşında bizzat görüştüğü ve başından geçenleri kendisinden dinlediği Koca Seyid'i hatırladı. Mahalli yetkililere Koca Seyid'i sordu

fakat hiçbiri onu tanımıyorlardı. Atatürk oradakilerden hemen Koca Seyid'i bulmalarını istedi ve onlara hitaben:

-" Sizi onunla tanıştırmak istiyorum. Yaptığınız milletin kahramanlarına vefasızlıktır. Kendisini tanıyın ki, bu topraklar üzerinde yaşamanın bir bedeli olduğu bilinsin." Dedi. Uzun uğraşlar sonrasında buldular. Önce yıkattılar, ardından traş ettiler. Üzerindeki elbiseleri çıkartarak Nahiye Müdürünün elbiselerini giydirdiler. Bu şekilde paşanın karşısına çıkardılar. Paşa bu kıyafetlerde birini beklemiyordu karşısında. Ama onu toplumun içinde utandırmamak için iltifat etti.

-"Koca Seyid bu elbise sana çok yakışmış, onu nereden satın aldın?"

-"Paşam sizin geldiğinizi bana haber verdiler. Çok sevindim. Beni arattığınızı duyunca dünyalar benim oldu. Bana bu elbiseyi giydirdiler. Kaymakam bey öyle uygun gördü."

Konuşma sonrasında Atatürk orada bulunanlara gereken dersi vermeyi ihmal etmedi.

-" Siz vatanı için, milleti için, namusu için canını ortaya koyan böyle insanları bu kadar mı tanıyor sunuz? Eğer siz onları tanımazsanız geleceğinizi göremezsiniz. Hedeflerinizi bilemezsiniz."

MECİDİYE TABYASI:

Seyid Onbaşı Anıtı'nın hemen arkasında, yolun karşı tarafında bulunan küçük tepeyi çıktığınızda Mecidiye Tabyasında vazife gören ve 18 Mart günü deniz bombardımanları sırasında şehit düşen askerlerimizin mezarlarını göreceksiniz. Burası Mecidiye Tabyasının yeridir. Fakat Yoğun bombardıman sonrasında buralar harebeye dönmüş ve tabyadan geriye pekbirşey kalmamıştır.

HAVUZLAR ŞEHİTLİĞİ:

Mecidiye Tabyasının yanından asfalt yolu takip ettiğimizde yaklaşık birkaç

Mecidiye Tabyası

km. sonra Havuzlar Şehitliğine varırız. Burası büyük çınar ağaçlarının gölgesinde denize kıyı güzel bir yerdir. 1961 yılında yaptırılan bu abidenin altında 21-Haziran -1915 de Kerevizdere Savaşlarında şehit olan askerimiz yatmaktadır. Bu savaşlar sırasında 5000 in üzerinde kayıp verilmiştir. Bu şehitliğe ileride bu savaşların yapıldığı mevkilerden toplanarak buraya getirilen birçok şehit kemiği toplu halde defnedilecektir. Kerevizdere mücadelelerinde kahramanlaşan ve yine burada şehit olan Yüzbaşı Kemal bey'de burada yatmaktadır.

SAİM MUTLU SAVAŞ MÜZESİ:

Alçıtepe Köyünde yaşayan Saim Mutlu'nun kendi gayretleri ile kurmuş olduğu müzedir. Kendi evinin bir kısmını müze haline getiren bu vatandaşımız gerçekten büyük bir hizmet icra etmiştir. Onun bu gayretlerini gören halkımızda bulduğu eşyaları buraya getirdikçe müze daha da büyümüştür.

Saim Mutlu Savaş Müzesi

Bugün üzülerek ifade etmeliyim ki Milli Müzelerimiz bile bu vatandaşın müzesi kadar detaylı değildir. Saim Mutlu müzesinde ziyaretçilerden belli bir ücret alınmamaktadır.

ALÇITEPE KÖYÜ:

Bu köyün eski adı Kirte'dir. Köylülerin anlattıklarına göre burada önceleri bir Ermeni Köyü bulunmaktaymış. Savaş başlayınca burası harabe haline gelmiş. Atatürk 1930' lu yıllarda Balkanlardan gelen göçmenlerin bir kısmını buraya yerleştirerek buraları yeniden hayata kazandırmış. Köylüler o yıllardan sonra 1970 'lere kadar Çanakkale Savaşı artıkları olan savaş malzemelerini tarlalardan toplayıp hurdacılara satarak geçinmişler. Bugün bile hala bu köy civarındaki topraklardan kurşun ve gülle çekirdekleri çıkmaktadır. (Çanakkale'de bir metrekareye 6000 mermi düşmüştür.)

Gelibolu Mili Parkı içinde en rahat konaklama yapabileceğiniz yerlerden biri de bu köydür. Gezinizin arasında yarım saatlik bir ihtiyaç ve müzeyi gezme molası verebilirsiniz.

SON OK ANITI:

Alçıtepe Köyüne girdiğimiz yolun sağına, sargı yeri'ni gösteren tabelaya doğru ilerlediğimizde az sonra yolun solunda köy mezarlığı ile karşılaşırız. Mezarlığın yola bakan yanında 3. m ye yakın bir anıt ile karşılaşırız. Burası Çanakkale Savaşlarında önemli bir yere sahip olan ve düşmanın Alçıtepe'yi almak için büyük bir mücadele verdiği Kirte Savaşlarının yapıldığı mevkidir. Bu bölgede, 1.2.ve son olarak 3.Kirte savaşları ile büyük kayıp vermişizdir. Ama düşman burayı alamaz. Kaçan düşmana son kurşunun atıldığı yer burasıdır.

SARGI YERİ ŞEHİTLİĞİ:

Çanakkale Savaşının en büyük hastanesi olan Sargı Yeri'ne gitmek için Alçıtepe Köyü'nden Yahya Çavuş antına giden yolun tam zıt istikametinde uzanan yola devam etmeniz gerekiyor. Köyün hemen çıkışında karşınıza son ok antı gelecek. Oradan düz devam ettiğinizde birkaç dakika sonra tabiat içinde mükemmel gizlenmiş bir vadi ile karşılaşacaksınız. Zığındere denilen bu mevki, korunaklı yapısı ve gözden uzak duruşu nedeniyle hastaların tedavi edildiği bir yer olarak kullanılmıştır. Hatta bu konumuyla o kadar büyümüştür ki sadece Osmanlı yaralılarının değil, düşman askerlerinin de müştereken kullandıkları bir hoşgörü hastanesi haline gelmiştir.

Kıyıya ve dolayısı ile cephelere yakınlığı nedeniyle zaman zaman o kadar çok hasta birikmiştir ki insanlar neredeyse üst üste uzanmak durumunda kalmışlardır. Bir seferde 40-50 bin hastanın barındığı bu büyük hastane, adından dolayı ufak tefek çiziklerin sarıldığı bir hastahane gibi algılanmamalıdır. Hastaneye getirilen yaralıların durumları o kadar ağırdır ki anlatmaya yürek dayanmaz. Kimilerinin kolları, kimilerinin bacakları kopmuş, kimisinin gözü

Sargı Yeri Şehitliği

patlamış, kimisi son bir soluk halinde yaşam mücadelesi vermekte. Onların bu aciz durumlarında, kendilerine yardımcı olmak için dost düşman ayırmayan Mehmetçik etraflarında pervane olmaktadır.

Ama kalleş düşman burada da yapacağını yapmış, Ortaçağ tarihinden alışık olduğumuz vahşi yüzünü gene göstermiştir. Çanakkale Savaşında düşmana ait hiçbir hastane gemisine bir tek Osmanlı kurşunu dahi atılmazken, cephenin en cehennemi ortamlarında düşmanın yaralılarına şevkatle yaklaşılırken, düşman sargı yerine karşı acımasız bir saldırı gerçekleştirmiştir. Hemde kendi askerlerinin de orada tedavi olduğunu bile bile.

Tarih 28 Haziran 1915. Saatler gece yarısını çoktan geçmişti. Sargı yerine çok yakın bir kıyıdan düşmana ait bir zırhlı, uzun menzilli topları ile sargı yerini dövmeye başlamıştı. Tonlarca mermi, belki parmağını bile kıpırdatamayacak binlerce aciz askerin başına düşmekteydi. Hiçbirinin kaçacak yada kendisini bir şekilde savunacak gücü kuvveti yoktu. Öylece ölümü bekler gibiydiler. Zaten kısa sürede bu daracık vadi ateşler içinde kalmıştı. Zavallı Mehmetçiklerimiz yavaş yavaş yanıyorlardı. Bu unutulamaz vahşetin sabahında vadiye gelenler, binlerce yanık insan cesedi ile karşılaştılar. Bir gecede 18.000 askerimizi kaybetmiştik.

Bu bölgenin koruması normalde Albay Halil Sami Bey'in komutansındaki 9.Tümene verilmişti. Fakat bu ani saldırıda onlarda bir şey yapamamış, Halil Sami bey'de şehit düşmüştü.

Olay dünya basınında büyük ses getirmiş ama olan zavallı yaralılarımıza olmuştu. Fakat belki de en kazançlı olanlar onlardı. Çünkü biliyoruz ki, aciz, hasta ve zayıfların üzerine Allah'ın rahmeti daha farklı ve fazla yağar. Bu Mehmetlerimizde böyle bir durumda iken öldürüldüler. İnanıyoruz ve temenni ediyoruz ki onların mükafatı diğerlerinden daha fazla olsun ve ötelerde bizleri de unutmasınlar.

1947 yılında yeri belli olacak şekilde genel bir şekil verilen bu hastane vadisi, 1995 yılında Kültür Bakanlığı tarafından bugünkü haline getirilmiştir. Sargı Yerine yaptırılan, bir Mehmetçiğin o geceki bombalama esnasında yaralı arkadaşını korur halide bizi o geceye götürmektedir.

Sargı Yerinin bir ilginç yanı da Anıtın hemen yanında bulunan selvi ağacıdır. Bu selvi ağacının gövdesi adeta burum burum burulmuş bir vaziyettedir. Bu haliyle de bizlere, sanki bir gecede şehit edilen 18.000 askerimizin acılarını hatırlatmakta ve onların bu sıkıntılı durumunu dile getirmektedir.

NURİ YAMUT ANITI:

Bu anıt Çanakkale Milli Parkı içerisindeki özel teşebbüsle yapılan ilk anıt olma özelliğini taşımaktadır. 1943 yılında Gelibolu'da 2.Kolordu Komutanlığı'na atanan Nuri Yamut Paşa, Çanakkale Savaş cephelerini gezerken bu bölgeye gelmiş ve sırtların tümden şehit kemikleri ile kaplı olduğunu görünce onların böyle açıkta kalmalarına gönlü razı olmayarak buraya bir şehitlik yaptırmaya karar vermiştir. Önce dualarla şehitlerimizin kemikleri toplatılmış, ardından topluca buraya defnedilmişlerdir. Buranın üzerinde de şuan paşamızın adıyla anılan Anıt yaptırılmıştır. Paşamızınu anıtı yaptırırken İstanbul'da bulunan iki evini satmak zorunda kaldığını da burada söylemek isteriz.

Kemiklerin toplanmasından sonra yapılan tespitlere göre buraya 10000 civarında insana ait kemik gömülmüştür. Bu anıt altında yatanlar çok kanlı geçen Zığındere Savaşlarında hayatlarını kaybeden insanlardır.

Nuri Yamut Anıtına gitmek için,Alçıtepe Köyünden Sonok Anıtını geçerek geldiğimiz Sargı Yeri'nden sonra sağa doğru ilerlememiz gerekmektedir. Yaklaşık 10 dakika sonra Anıtın karşısında olacaksınız.

YARBAY HASAN BEY KABRİ:

Geldiğimiz yönden geri dönüyoruz. Sargıyeri ve Son Ok anıtlarını da geçerek yeniden Alçıtepe Köyünün içine geliyoruz. Bu kez geldiğimiz yerden değil, köyün Seddülbahir çıkışından yolumuza devam ediyoruz. Köyden çıktıktan yaklaşık 5 dakika sonra yolun sol tarafından toprak bir yolun ayrıldığını

Yarbay Hasan Basri bey Kabri

göreceğiz. Yol kenarında küçücük bir tabela ile "Kaymakam Hasan Bey" yazar. Bu toprak yolda 5 dakika kadar ilerlediğimizde tarlaların arasından bizlere sanki el sallayan 17.Alay Komutanı Yarbay Hasan Bey'in kabri ile karşılaşırız. Hasan Bey'în ayak ucunda onunla birlikte ölen köpeği de defnedilmiştir.

SEDDÜLBAHİR KÖYÜ:

Yeniden yola çıkıyoruz ve Alçıtepe köyünün aksi istikametinde ilerliyoruz. İleride yol çatallaşacaktır. Sol taraf Morto Koyu ve Abide Şehitliğine giderken sağ taraf Seddülbahir Köyü ve Yahya Çvş. anıtına gitmektedir. Sağ tarafa devam ediyoruz. Az sonra Seddülbahir Köyü'ne giriyoruz. Köy tarihi bir kimliğe sahip olup, 4.Mehmet Döneminden kalma bir kale ile İlk Şehitler anıtını barındırıyor.

İLK ŞEHİTLER ANITI:

Ortasında çeşme olan bir meydanlıkta yollar yine çatallaşacaktır. Buradan sola saptığımızda az ilerde İlk Şehitler Anıtı ile karşılaşırız. Bu anıt, Osmanlı Devleti 1.Dünya Savaşına girdiğinde İngiliz gemilerinin gizlice yaptıkları bir bombalama esnasında ölen 5 subayımız ve 81 erimiz adına yaptırılmıştır. Anıtın yanındaki camide tarihi olup ne yazık ki ibadete kapalıdır.

SEDDÜLBAHİR KALESİ:

Çanakkale Gelibolu Yarımadası gezimiz sırasında Alçıtepe Köyünden yada Abide Şehitliğinden Ezineli Yahya Çavuş anıtına doğru gelirken karşımıza Seddülbahir Köyü'nün çıkacağını söylemiştik. Bu köyün içine girdiğimizde tam köy meydanında yol çatallaşıyordu. Biz bu yollarda soldakine, yani "İlk Şehitler Anıtı" tabelasının gösterdiği yere doğru gireceğiz. İlk şehitler anıtına gelip anıtın yanındaki yoldan biraz daha ilerlersek tarihi bir yapı olan Seddülbahir Kalesinin arka duvarları ile karşılaşırız.

Bahir arapcada deniz anlamına gelmektedir. Kaleye bu adın verilmesi de

deniz yoluna sed olması manasında düşünülmüş olmasındandır. Yani Seddülbahir Kalesi boğazdan yabancıların geçmemesi için bir nevi sed olarak inşa edilmiştir.

Sizi biraz gerilere götürecek olursak bu kalenin yapımındaki bu ince anlamı daha iyi anlayacaksınız. Kale 4.Mehmet (Avcı) zamanında inşa edilmiştir. (1659) Ama kaleyi asıl yaptıran annesi Turhan Hatice Sultandır. Bu nedenle de kaleye "Kaley-i Sultaniye" adı verilir.

4.Mehmet çok küçük yaşlarda tahta geçmiş, devleti idare edemeyecek kadar küçük olduğu içinde idareyi annesi Turhan Sultan ele almıştı. O dönemde Venedikliler Osmanlı'ya karşı başkaldırarak Çanakkale Boğazını abluka altına almışlardı. Turhan Sultan, yaşlı ve ileri görüşlü Köprülü Mehmet Paşa'yı

sadrazamlığa getirmiş, o da bu Venedik Ablukasını kaldırtmıştı. İşte bu hadiseden sonra Turhan sultan, ileride yeninde böyle bir düşman ablukasına karşı bu kaleyi inşa ettirmişti.

Seddül Bahir Kalesi 1.Dünya Savaşında büyük faydalara neden olmuş, askerlerin barınmasından cephane muhafazasına kadar bir çok konuda kullanılmıştı. Fakat 25-Nisan Ertuğrul Koyu çıkarması sonrasında İngilizler bu kaleyi almak için çok uğraşmışlar ve kale içerisinde çok kanlı çatışmalar gerçekleşmiştir. Kale bu çarpışmalar sırasında defalarca el değiştirmiştir. Haliyle de büyük hasar görmüştür.

HELES ANITI:

Yeniden Seddülbahir Köyü'nün meydanına dönüyoruz. Bu kez Alçıtepe Köyü yönünden meydana girdiğimiz taraftan sağa sapıyoruz. Köyün yanından ilerliyoruz ve az sonra tekrar sola dönüyoruz. Karşımızda Çanakkale'de bulunan en büyük İngiliz Anıtı var. İngilizler'in 1926 yılında tamamladıkları bu anıt, bu savaşta ölen tüm İngiliz askerlerini sembolize ediyor.

EZİNELİ YAHYA ÇAVUŞ ANITI:

Heles Anıtı sonrasında Ertuğrul Koyu'nu kuş bakışı görebilen hakim bir tepeye geliyoruz. Tam karşımızda Seddülbahir Kalesi var. Hatta dikkatli bakıldığında kalenin yanında İlk Şehitler Anıtı'nı da görmek mümkün. Burası 25 Nisan sabahı düşman askerlerinin çıkartma yaptıkları önemli yerlerden biri. 26. Alaya bağlı 10.takımın askerleri burada düşmanı 24 saatten fazla tutarak bir destan yaşmışlar. İşte 67 arkadaşı ile Yahya Çvş. un çarpışarak şehit düştükleri yer burası. Buradaki anıt 1962 yılında inşa edilmiş. 1993 yılında Kültür Bakanlığınca yeniden yapılmıştır. Az ileride Şehitlikleri de görülmektedir. Ayrıca burada ayakta kalmayı başarmış birkaç tabyanın arasında Alman yapımı bir topu da inceleyebilirsiniz.

BEACH CEMETERY (Kıyı Mezarlığı):

Düşmanın çıkartma yaptığı River Clayt ve Albiom gemilerinden çıkan yüzlerce asker durmadan Ertuğrul'un serin sularına dökülüyordu. Akşama rapor veren uçak görevlileri Ertuğrul Koyu'nun kıyıdan 50 m. içeriye kadar kan gölüne döndüğünü söylediler. 10.takıma bağlı, içinde Ezineli Yahya Çvş.'unda bulunduğu bölüğün kahraman mücadelesi karşısında gemilerden çıkmak istemeyen düşman askerleri komutanları tarafından süngü zoruyla dışarıya sürülüyorlardı. O gün çıkarmada ölenler işte bu kıyı mezarlığında yatmaktadırlar.

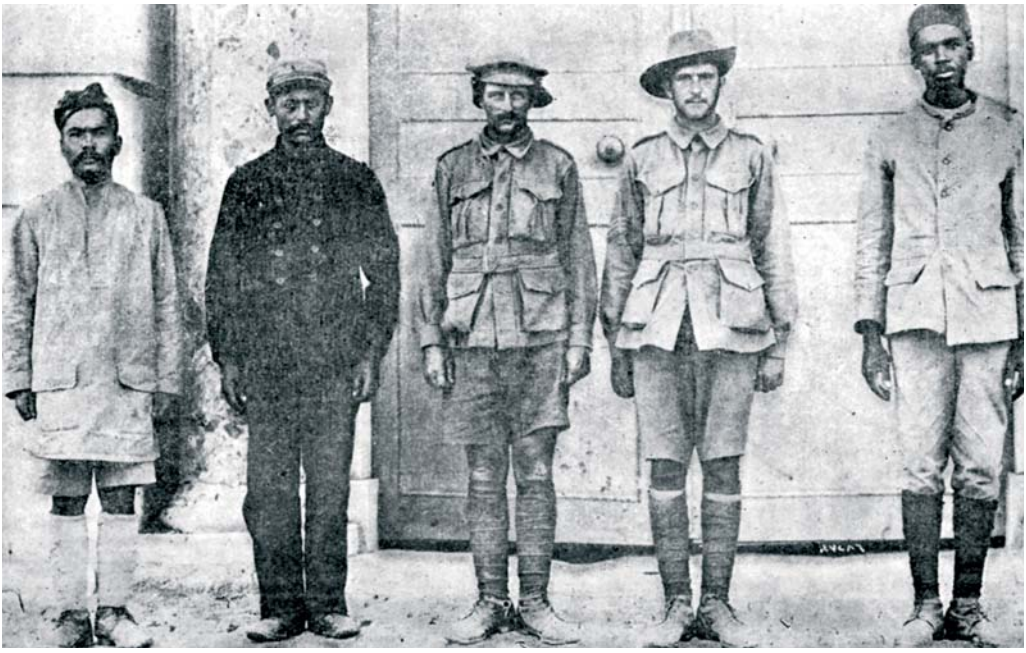

MORTO KOYU:

Ezineli Yahya Çavuş Anıtı ve Heles Anıtı'nın yanından geriye dönüyoruz. Seddülbahir Köyü'nü de geride bırakarak az önce yanından geçtiğimiz yol ayrımına geliyoruz. Bu kez soldan düz devam edersek yeniden Alçıtepe Köyüne gitmiş olacağız. Fakat biz sağa Morto Koyu'na doğru dönüyoruz. Eski Hisarlık Tepesine doğru bir kavis çizen bu koy, 25 Nisan Kara çıkartmasında Fransız askerleri tarafından işgal edilmiş. Burada o kadar çok ölü bırakmışlar ki koya, Morto (Ölü) adını vermek zorunda kalmışlar. Morto Koyunu dikkatli gezerseniz suyun içinde hala eriyik halinde maden parçaları bulabilirsiniz.

Çanakkale'yi gezen guruplar çoğunlukla öğle molasını burada verirler. Piknik yine burada yapılır.

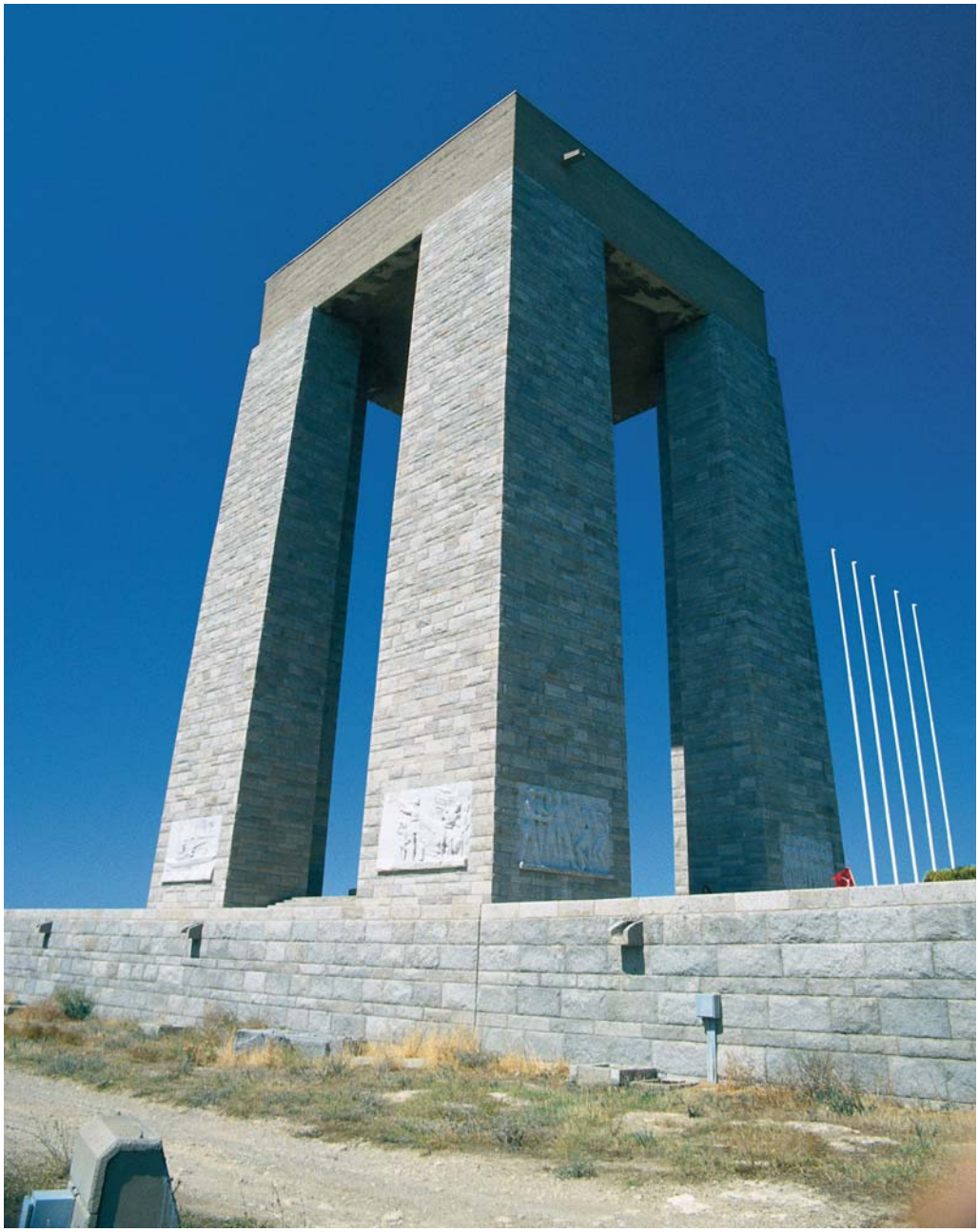
Çanakkale Savaşında aldığımız esirlerden beş çeşit
(sağdan; Zenci, İngiliz, Fransız, Senegalli, Hindu)

FRANSIZ ANITI VE MEZARLIĞI:

Morto Koyu'na girdiğimiz yolun tam solunda, Morto Koyu'nun tam karşısında kalan tepede beyaz bir kule göreceksiniz. Burası 1929 yılında Fransızlar tarafından, Çanakkale çarpışmalarında ölen askerleri için yaptırdıkları anıt mezarlıktır. Anıtta, Morto Koyu çarpışmalarında ölen 2236 askerin adları yazılmaktadır.

ÇANAKKALE ŞEHİTLER ABİDESİ:

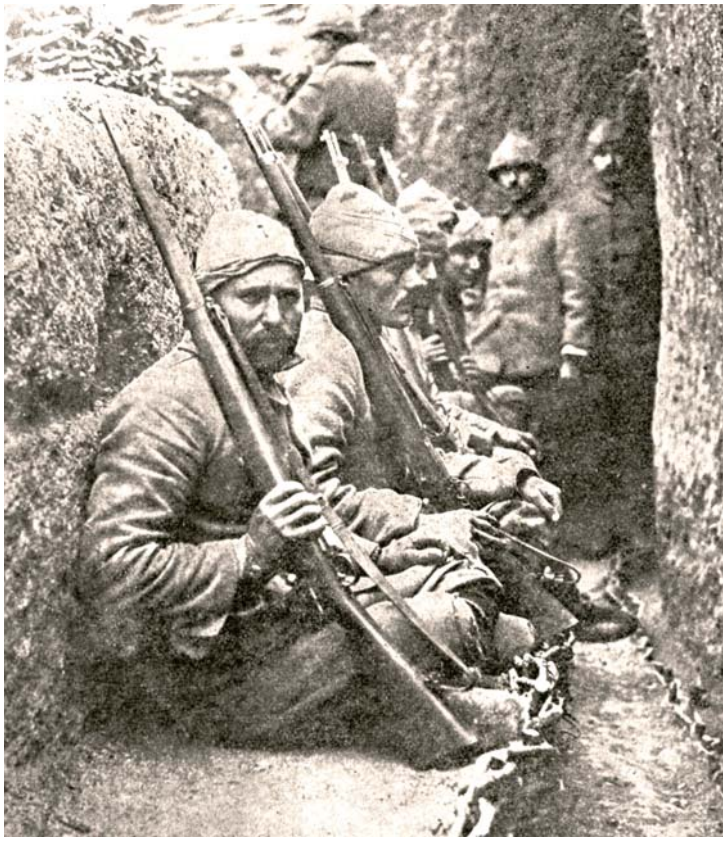
Morto Koyu'na girdiğimiz yoldan düz devam ettiğimizde Hisarlık Tepesine doğru tırmanarak birkaç viraj sonrasında, Çanakkale Şehitler abidesine geliriz. 1954 yılında yapımına başlanan ve 1960 yılında tamamlanan bu anıt tüm Çanakkale Şehitlerimiz adına inşa edilmiştir. Bu hakim tepe üzerinden

hemen birçok yerden görülmesi de Şehitlerimizi geniş bir çevreye hatırlatması bakımından bir hayli anlamlıdır.

SAVAŞ ESERLERİ MÜZESİ:

Çanakkale Şehitler Abidesinin hemen altında yine Çanakkale savaş hatıralarının sergilendiği bir müze mevcuttur. 1971 yılıda Kraliçe Elizabeth tarafından açılan müze, çok zengin olmamasına rağmen savaşta yabancı askerlerin üzerlerinden çıkan Kur'an-ı Kerim, Şehit mektupları vb. bazı özel parçalar dolayısı ile gezilebilir.

ABİDE ŞEHİTLİĞİ:

1992 yılında Kültür Bakanlığınca Abide Şehitliği yanına yapıldı. 600 şehidimizin isimleri ile temsili mezarlarının bulunduğu yer, düzenleme bakımından gayet etkileyicidir.

ANZAK KOYU:

Sabah erken saatlerde Eceabat'tan başladığımız gezimizde Gelibolu yarımadasının Çanakkale Boğazına bakan kısmından yola çıkarak önce güneye doğru indik, Kilitbahir Kalesi, Seyid Onbaşı Anıtı ve Tabyaların yanından yarımadanın ortalarına geçerek Alçıtepe Köyüne vardık. Oradan Yarımadanın burnunda bulunan Yahya Çvş. Anıtının bulunduğu Ertuğrul Koyu ile Morto Koyu ve Abide Şehitliğini ziyaret ettik. Morto Koyu'nda öğle yemeği arası verdikten sonra şimdide Gelibolu Yarımadasının Ege Denizi boyunca uzanan kıyısı boyunca kuzeye doğru yol alacağız. Morto Koyu kavisinden geri dönüyoruz. Yol biraz sonra Yahya çvş. Anıtı ve Alçıtepe Köyü yönünde ikiye ayrılıyor. Biz Alçıtepe Köyünün bulunduğu sağ tarafa sapıyoruz. Köyün içinden geçtikten sonra sabah Eceabad yönünden köye girdiğimiz yoldan çıkıyoruz. Yaklaşık 5 dk. lık bir yol sonrası sol tarafa doğru ikinci bir yol ayrılıyor. Buradan Saroz

Körfezine doğru uzanan bu yola sapıyoruz.

Gelibolu Yarımadasının Ege kıyılarına paralel olarak yaptığımız bu yolculuk yaklaşık 20 dakika kadar sürüyor. Yol bir kez daha çatallaşacaktır. Sağ tarafa gittiğimiz taktirde Kabatepe Tanıtma Merkezi ve İstanbul yoluna ulaşırız. Fakat bizler sol tarafa doğru saparak Anzak Koyu ve Anafartalar'a giden yolu takip edeceğiz. Biraz ilerde yol Anzac Koyu ve Anafartalar - Conkbayırı şeklinde ayrılacaktır. Anzac Koyu yönüne saptığımızda kıyı boyunca 3 km. kadar ilerliyoruz. Bu yol üzerinde "Shell Gren", "Sharapnel Walley" vb. yabancı mezarlıkları görürüz. Az sonra yolun sol tarafında buranın Anzac Koyu olduğunu gösteren taş levha ile karşılaşacağız. Buradan kıyıya yürüdüğümüzde Anzac Mezarlığı ile karşılaşırız. Sahilden karşı sırtlara bakarsanız Anzakların ne kadar yanlış bir yere çıkartma yaptıklarını görürsünüz. Bu yarlar alabildiğine sarptır. Özellikle İngilizlerin buraya geldikleri Mısır'daki Sfenks'e benzettikleri kaya çıkıntısını da incelemeyi ihmal etmeyin. Ayrıca bu mezarlık içinde üç tane mezarın diğer mezarlardan farklı bir yönde uzandığını göreceksiniz. Bu mezarların taşlarını dikkatle okuyunuz.

Hepsinin de Hintli Müslümanlara ait olduğunu göreceksiniz. Kıbleye dönük olan bu mezarlar ne yazık ki buralara kandırılarak gelen dindaşlarımıza aittir.

YABANCI MEZARLIKLARI:

Anzac Koyu yanından asfaltı takip ettiğimizde "The Neck", "Walkers Ridge", "Embarkation Pier" ve "7 th Field Am bulance" mezarlıklarını görürüz.

DAMAKCI BAYIRI ANITI:

Yolumuza devam ediyoruz. Birkaç km. sonra Anafartalar Ovasına giriyoruz. Burada yolun sağında yamaçta bir kitabe görürüz. Üzerinde "Anafartalar Grup Komutanı Albay Mustafa Kemal 7.Tümen ile 9 Ağustos

1915 günü Damakçılık Bayırına taarruz ederek Anzak Kolordusu'nun 9.İngiliz Kolordusu ile işbirliğini ve Kocaçimentepe yönünden gelecek tehlikeyi önledi."

MESTANTEPE ŞEHİTLİKLERİ:

İzlediğimiz yol güzergahından birkaç km. sonrasında önümüze gelen çataldan sola sapıp biraz ilerde sağa saptığımızda şehitlikler ile karşılaşıyoruz.

YUSUFCUKTEPE YAZITI:

Geldiğimiz yoldan geriye dönerek Saroz körfezi yönünde 20 dakika kadar ilerliyoruz. Buradaki kitabe Yusufcuktepe Yazıtıdır. Üzerinde şöyle yazar:

"Arıburun Cephesindeki Türk kuvvetlerini kuşatmak için 7 Ağustos 1915 günü Anafartalar limanına çıkan düşman kuvvetleri zayıf gözetleme birlikleri karşısında İsmailoğlu ve Yusfçuktepelere kadar ilerledi."

MESTANTEPE YAZITI:

Birbirine yakın olan diğer yazıtta "Anafartalar grubu Komutanı Albay Mustafa Kemal'in komutasındaki Türk Kuvvetleri 9-12 Ağustos 1915 de 1.Anafartalar muharebesinde düşman kuvvetlerini yenerek onları Kireçtepe ve Mestantepe hattına attı." yazmaktadır.

İSMAİLOĞLU TEPE YAZITI:

Üzerinde "İki tarafında büyük kuvvetleri ile 21-22 Ağustos 1915 günü yapılan 2.Anafartalar muharebesi sonunda düşmanın Sivritepe ve Mestantepe hattında düşmanın taarruz gücü kırıldı. Bu muharebelerde Türkler 8155 şehit, düşmanda 19850 kayıp verdi." yazar.

KİREÇTEPE ŞEHİTLİĞİ:

Bahsettiğimiz yazıtların yanında bu şehitlik ile de karşılaşırız. Bursa ve Gelibolu Jandarma Taburları adına yaptırılan şehitlik yanında bulunan kitabe üzerinde bu konuda bilgi mevcuttur. Kitabede şöyle yazar:

"6-8 Ağustos 1915 de Gelibolu ve Bursa Jandarma Taburlarının kahramanca çarpışan üç bölüğü iki tugay gücüne ulaşan İngiliz kuvvetlerini Karakol Dağı ve Kireçtepe de durdurup Anafartalar grubunun kuzey yanını korumuştur."

KİREÇTEPE ŞEHİTLER ANITI:

Ece Koyu'na yaklaştığımız bu mevkide, Kireçtepe Kitabesinin yanında Atatürk tarafından yaptırıldığı sanılan bir de anıt vardır. Bu anıt topmermisi kovanlarının üst üste konulması ile inşa edilmiştir.

BÜYÜK KEMİKLİ KİTABESİ:

Geldiğimiz yoldan geriye döner ve yolun çatallaştığı noktada sağ tarafa

(Suğla koyu) doğru ilerlersek yaklaşık 6 km. sonra Büyük Kemikli Burnuna varırız. Kıyıdaki gemi iskeleti o günlerden kalma bir çıkartma gemisine aittir.

Kitabede şöyle yazar: "1915 yılının 25 Nisan sabahı Arıburnu'na, 6-7 Ağustos gecesi de Anafartalar Limanına çıkan düşman kuvvetleri, aylar süren muharebelerden sonra Gelibolu Yarımadasındaki Türk savunmasının geçilemeyeceğini anlayarak 20 Aralık'ta bu cepheyi boşalttı."

BÜYÜK ANAFARTALAR KÖYÜ MEZARLIĞI:

Büyük Kemikli Burnu'ndan geriye döndüğümüzde Büyük Anafartalar Köyüne geliriz. Bu köyün mezarlığında ismi bilinen ve bilinmeyen birçok Çanakkale Şehidimiz istirahat etmektedirler. 20.Alay Komutanı Halit Bey, 21.Alay Komutanı Yarbay Ziya Bey, Asteğmen Halid Bey ve diğerleri.

BİGALI KÖYÜ VE ATATÜRK'ÜN KALDIĞI EV:

Anafartalar Köyü'nden 6 km. ileride Bigalı Köyü'ne geliyoruz. Burada Atatürk'ün karargah olarak kullandığı ev müze olarak ziyarete açıktır. 19.Tümen Komutanı Albay Mustafa Kemal, birliğini 1915 yılının Nisan ayının ikinci yarısında Maydos'tan Bigalı'ya nakletmişti. Burada kaldığı sürede, bu evi karargah olarak kullandı. İki katlı ahşap yapının ilk katı mutfak ve kiler ikinci katı çalışma ve yatak odası olarak kullanılmıştır.

Not: *Buradan sonra kuzeyden dolaşan yolu takip ederek kısa zamanda Conkbayırı'na gidebilirsiniz. Ama biz, çoğu gurubun Anzac Koyu'na giderek geriye döndüğünü göz önüne alarak bu gezi rehberinde, sizleri buradan geriye döndürecek ve Anzac Koyu yanından geçerek Kabatepe Tanıtma Merkezi yakınlarından yeniden Conkbayırı'na tırmandıracağız.*

MEHMETCİĞE SAYGI ANITI:

Arıburnu'na geldiğimiz yoldan geriye dönerek az önce geçtiğimiz Anafartalar ve Conkbayırı'na giden yol ayrımına yeniden geliyoruz ve buradan Anafartalar yönüne sapıyoruz. Az sonra yolumuzun sağ tarafında ilgiç bir heykel görürüz. Bu komposizyonda bir mehmetcik, yabancı bir askeri kucaklamış vaziyettedir. Çanakkale Savaşına üsteğmen olarak katılan ve Avusturalya Genel Valisi olduktan sonra ülkemizi ziyarete gele Lord Casey'in bizzat şahit olduğu bir olayı anlatması üzerine bu anıt heykel buraya inşa edilmiştir.

KANLISIRT KİTABESİ:

Yolumuza devam ediyoruz. Az sonra bir rampaya tırmandığımız sırada yolumuzun sağ tarafında bir kitabe ile karşılaşacağız. Bu yazıt Kanlısırt Kitabesidir. Buradaki çarpışmalarda çevre topraklar akan kanlardan kıpkırmızı kesilmiş, bu nedenle de buraya bu isim verilmiştir. Üzerindeki yazılarda bu bölgede meydana gelenleri açık bir şekilde anlatmaktadır. Kitabede şöyle yazmaktadır: "Anzak Kolordusu, 6/7 Ağustos1915'de Anafartalar Bölgesine çıkartma

yapan 9. İngiliz Kolordusunun hedefine ulaşmasını kolaylaştırmak amacıyla 19. ve 16. Tümenlerin savunduğu Arıburnu Cephesindeki Türk kuvvetlerini yerinde tutmak için taarruz etti. 16.Tümen birlikleri çok çetin geçen çarpışmalarda 1520 şehit, 4750 yaralı vermesine rağmen, Kanlısırt'ı kahramanca savundu."

LONE PİNE (TEK ÇAM) ANITI:

Yolumuzun sol tarafında bu kez Lone Pine olarak adlandırılan Anzak Anıtı ile karşılaşırız. Savaşta ölen Anzac askerleri için inşa edilmiştir. 15 m. boyundaki anıt Avustralya ve Yenizelanda'dan yoğun ziyaretci almaktadır.

YARBAY HÜSEYİN AVNİ BEY KABRİ:

Az sonra yolumuzun sağ tarafından aşağıya doğru dar bir yolun uzandığını görüyoruz. 250 m. kadar bu yolu takip ettiğimizde 57. Alay Komutanı Yarbay Hüseyin Avni Bey'in kabrine varıyoruz. 57.Alay'ın tamamı gibi 13 Ağustos 1915 de şehadete eren Hüseyin Avni Bey'in kabrinin yerini savaş sonunda Fahrettin Altay göstermiştir.

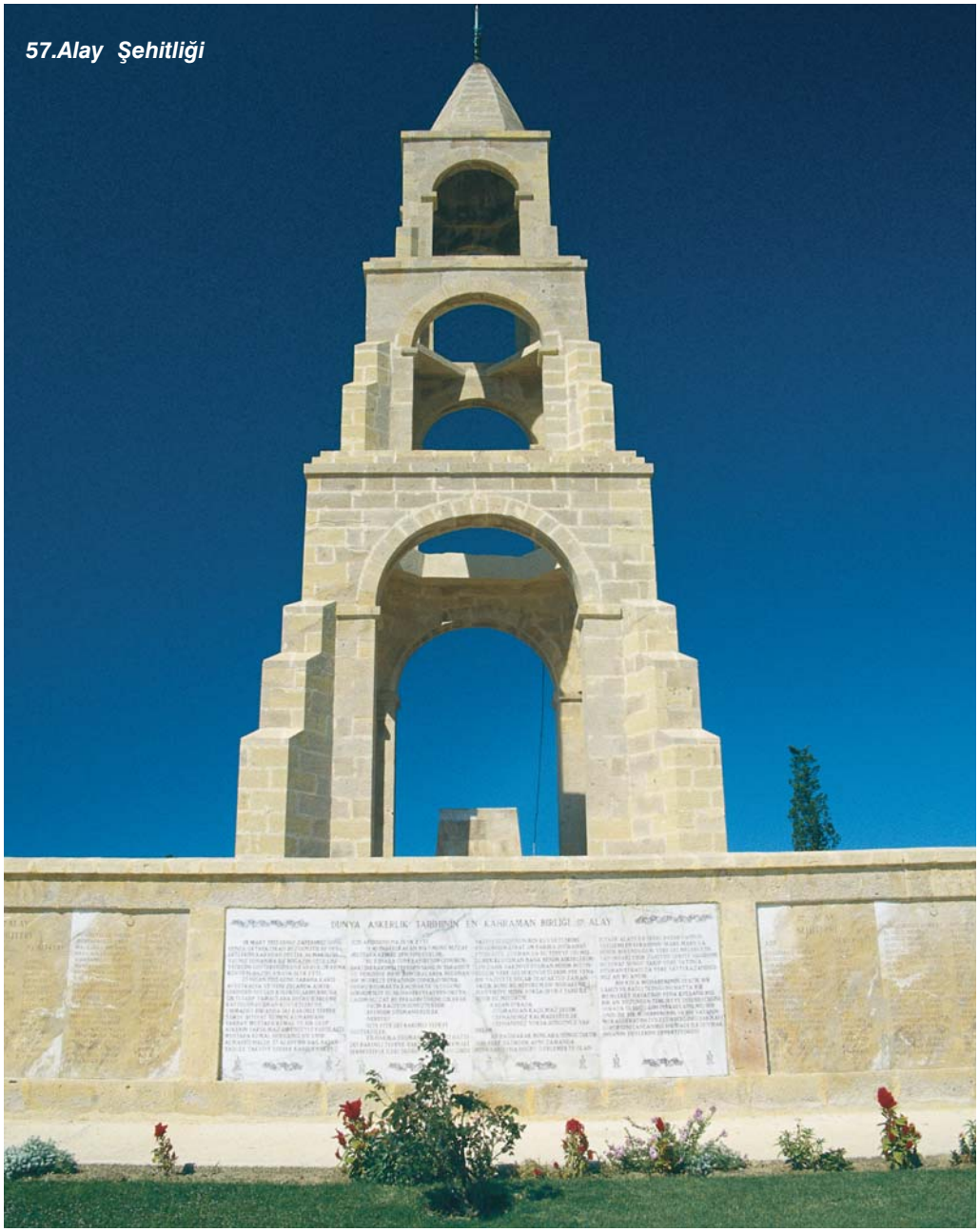

BOMBA SIRTI:

Yine bir sırta tırmanıyoruz. Burası Bomba Sırtı. Çanakkale Savaşında önemli bir nokta olan bu sırtta cereyan eden manzaralardan birini de Atatürk'ün Ruşen Eşref ile yaptığı röportajdan öğreniyoruz. Atatürk bu sırtta gördüğü manzarayı şöyle anlatıyor:

- "Size, Bombasırtı Vak'asını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasında mesafeniz sekiz metre... Yani ölüm muhakkak... Birinci siperdekiler, hiçbiri kurtulamamacasına kamilen düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar şayan-ı gıpta bir itidal ve tevekkülle, biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor. Hiç ufak bir fütur bile göstermiyor. Sarsılmak yok. Okuma bilenler, ellerinde Kur'an-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler, kelime-i şehadet çekerek yürüyor-

57.Alay Şehitliği

lar. Bu, Türk askerlerindeki ruh kuvvetini gösteren şayan-ı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale Savaşını kazandıran bu yüksek ruhtur."

YÜZBAŞI MEHMET MEZARI:

Yolumuzun sağ tarafında etrafı duvarlarla çevrili Yüzbaşı Mehmet mezarı görülecektir. Ne yazıkki hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir.

57. ALAY ŞEHİTLİĞİ:

12 Aralık 1992 de açılışı yapılan 57.Alay Şehitliği bir tek eri bile hayatta kalmayan bu kahraman askerler için yapılmıştır. Şehitliğin kulesi, Teğmen Mustafa Asım ve Voiters adlı düşman askerinin boğuşurken beraberce ölerek defnedildikleri yere inşa edilmiştir. Şehitliğin tam karşısında dev bir mehmetcik heykeli vardır.

EN YAŞLI GAZİ HÜSEYİN KAÇMAZ ANITI:

Şehitliğe girdiğimizde sağ tarafta Bir eli bastonlu diğer elinden ise bir kız çocuğunun tuttuğu yaşlı bir kişiye ait anıt ile karşılaşırız. Bu kişi en yaşlı gazimiz olan Hüseyin Kaçmazdır. Kendisi, Balkan Savaşına katılıp esir düşmüş ve tüm tırnakları Sırplar tarafından sökülmüştür. Daha sonra Çanakkale Savaşına iştirak etmiş, Conkbayırı mücadelelerinde yaralanmıştır. Kurtuluş Savaşına da katılan Hüseyin Kaçmaz, Dumlupınar Meydan muharebesinde büyük yararlılıklar göstermiştir. İstiklal Madalyasına da sahip olan Hüseyin Kaçmaz 10 Eylül 1994 de vefat etmiştir. 57.Alay şehitliğinin açılışına da iştirak eden Hüseyin Kaçmaz yanındaki torunu ile bu komposizyonu vermiştir.

MEHMET ÇAVUŞ ANITI:

57.Alay Şehitliğini geçip 200 m. kadar ilerliyoruz. Asfalt yolun soluna doğru

yine bir yol ayrılıyor. Tabela Mehmet Çavuş Anıtını gösteriyor. İçeriye doğru 50 m. kadar ilerlediğimizde sağ tarafta 2.m boylarındaki anıt ile karşılaşıyoruz. Düşmanın hiçbir zaman ele geçiremediği Cesarettepe'deki bu anıtı 10.Jandarma Er Okulu inşa etmiştir. Yapılan bu anıt zamanlı Mehmet Çavuş adıyla anılır olmuştur. Bu isim hakkında iki rivayet vardır. Birincisi, Atatürk'ün de överek söz ettiği, düşmana taş ve sopa ile saldıran Mehmet Çvş.'un adını almasıdır. Bir diğeri ise, Çanakkale'de bir tarlada bulunan, hiç çürümemiş olan ve künyesinde Mehmet yazan, daha sonrada buraya gömülen şehitimizin adını aldığı şeklindedir.

ARI BURNU YARLARI:

Diyelim ki vaktiniz kısa olduğu olduğu için Anzac Koyu'na kadar gidemedi-

niz. Bu, düşmana dur diyen Arıburnu yarlarını görmek için fırsatı karçırmadınız. Hemen Mehmet Çvş. anıtının kuzeybatısındaki Cesarettepe sırtlarından Arıburnu'na bakınız. Tüm azameti ile, -"Biz vazifemizi yaptık." diyen Arıburnu sırtlarını göreceksiniz.

TALAT GÖKTEPE ANITI:

"Quinst post" ve "Baby 700" mezarlıklarını geçtikten sonra etrafı alevlerle sarılı, kravatlı bir erkek komposizyonu sergileyen Talat Göktepe Anıtına geliyoruz. İzlediğimiz yolun sağında kalan anıt, bu sırtlarda çıkan yangın sırasında hayatını kaybeden İtfaiye Müdürü Talat Bey adına dikilmiştir.

CONKBAYIRI:

İşte Çanakkale Savaşının en kanlı cephelerinden birinin cereyan mekanı. Düşmanın almak için çok uğraştığı bu stratejik nokta nice boğuşmaya şahit olmuştu. 25 Nisan'dan itibaren düşmanın buralara doğru başlattığı acımasız saldırı tam 9 Ağustos tarihine kadar sürmüş, bu tarihte Conkbayırı hattında durdurulan düşman bir daha ilerleme fırsatı elde edememişti. Conkbayırı sırtlarında meydana gelen bu çarpışmalarda kaybımız 9200 kişidir. Düşmanın kaybı ise 12000 dir.

Atatürk Zafer Anıtı

Ezinyeli Yahya Seddülbahir Cephesinde

ATATÜRK ZAFER ANITI:

Conkbayırı sırtlarının kuzey bölümüne geliyoruz. Ziyaretcilerin muhakkak uğradığı bu yerin en zirvesinde, elinin kırbacı ve başının kalpağı ile Atatürk'ün heykeli görülmektedir. Heykelin yanında üst üste yığılı gülleler görülmektedir. İşte tam burası, Atatürk'ün göğsüne şarapnel parçasının çarptığı yerdir.

YENİ ZELANDA ANITI:

Atatürk'ün anıtının hemen yanında Anzac Anıtı görmekteyiz. Buradaki bu

anıt gören herkesi şaşırtmaktadır. Çünkü düşmanın kesinlikle hezimete uğradığı bu yerde bu anıtın ne işi vardır? Gerçekten de Yenizelanda yetkilileri bir ara ele geçirdikleri başka bir tepe ile burayı karıştırarak bu anıtı buraya inşa etmişlerdir. Atatürk'ün anıtının yanında bu anıt hiçte anlamlı durmamaktadır.

ÜSTEĞMEN NAZİF ÇAKMAK KABRİ:

Atatürk Anıtının hemen karşısında, Küçük ve Büyük Anafartalar ovalarına hakim bu tepenin üstünde bir mezar görürüz. Mareşal Fevzi Çakmak'ın kardeşi olan Nazif Çakmak 28 Temmuz 1915 de burada şehit düşmüştür.

KABATEPE TANITMA MERKEZİ:

Conkbayırı ve civarını gezdikten sonra geldiğimiz yoldan geriye dönerek Kabatepe yol ayrımına geliyoruz. Bu yol bizi aynı zamanda İstanbul ve Eceabat'a giden yol sapağına da götürecektir. 5 dakika sonra Kabatepe Tanıtma Merkezi ile karşılaşırız. Alçıtepe Köyünde gördüğümüz Salim Mutlu müzesi bir süre burada sergilenmişti. Şuan içinde bazı silahlar ve haritalar sergilenmektedir. En dikkat çekici yerlerinden biride yapı önünde bulunan İsimsiz Asker Anıtı'dır. Emekli bir askerimizin katkıları ile yaptırılmıştır.

Not: Biz her ne kadar burasını, güzergahı uzatmamak için gezimizin sonuna koymuş bile olsak, Çanakkale gezisine çıkarken arzu edildiği taktirde öncelikle buraya uğranarak Savaş detayları hakkında bilgi alınabilir.

AKBAŞ ŞEHİTLİĞİ:

Kabatepe Tanıtma Merkezinden ileriye, İstanbul'u gösteren tabelaya doğru

ilerliyoruz. Yaklaşık 5 dakika sonra yol deniz kıyısından ikinci kez ayrılıyor. Sağa döndüğümüzde 5 km. sonra Eceabad'ta olabiliriz. Anadolu yakasından geriye dönecek misafirler bu yolu takip edebilirler. Sol tarafa bakan yol İstanbul'a gitmektedir. Bu yolu takip ettiğimizde 10 km. sonra Akbaş Limanına geliriz. Bu limanın hemen karşı tarafında ağaçların arasında Akbaş Şehitliği bulunmaktadır.

Çanakkale Savaşlarında Akbaş Limanı, yaralı mehmetciklerimizin İstanbul'a taşınmasında kullanılıyordu. Halep adlı gemi buradan yaralıları almış tam ayrılacakken düşmanlar tarafından bombalanmıştı. Bu saldırıda ölen 200 civarındaki yaralı askerimiz işte bu limanın karşısındaki Akbaş Şehitliğine, kanlı elbiseleri ile defnedilmişlerdir.

